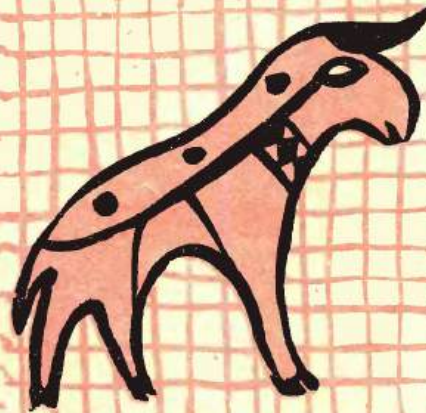
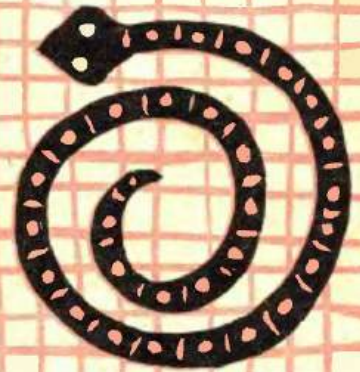
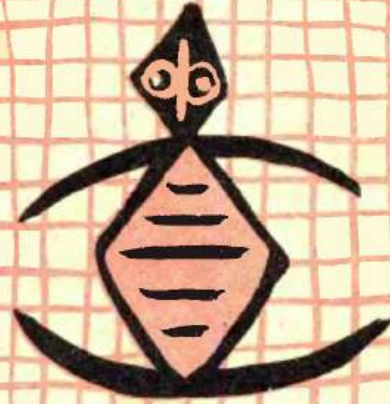
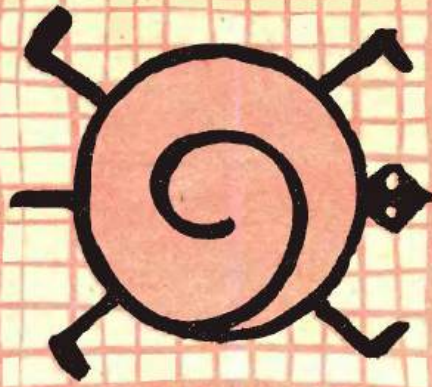

БЕРНАР ДАДЪС

ПАВУК
АНАНЪЕ

ДИТВИДА

БЕРНАР ДАДЬЕ

Павук Ананзе

АФРИКАНСЬКІ КАЗКИ

Переклад з французької і обробка
В П А Щ Е Н К А
Малюнки
С. МОНІНА

Африка

УРСР
Виконавчий
Комітет
Савченківської
бібліотеки

" ціна 31к 1964 р.
" Африка
№ 67.
С. Матвіївка

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ УРСР
Київ 1958

СІТ 1967 ЧЕНА
= руб 31 коп.

Прогресивний негротянський письменник Бернар Дадье написав багато творів, де розповідає про життя й боротьбу свого знедоленого народу за людські права («Африко, прокинься!», «Африканські легенди» та ін.).

Більшість негротянських племен Африки ще й досі не має своєї письменності, і тому Бернар Дадье змушений писати французькою мовою. Письменник популяризує чудові народні казки і легенди рідної країни, розповідає про важке й нужденне життя тубільців, їхню боротьбу з колонізаторами.

«Африканські казки» створені на основі фольклору місцевих племен, переважно негрів бакту, які зберегли свою оригінальну і самобутню культуру. Одним з героїв казок є хитрий і підступний павук Ананзе, з яким звірі змагаються в спритності. Про його захоплюючі пригоди негри розповідають безліч історій. Кожна казка сповнена глибокої мудрості і навчає боротися проти несправедливості і насильства.

Чарівний світ таємничих лісів, саван і випалених пустель розкривається перед читачем в казках Бернара Дадье.

ГЛЕЧИК

Біля ніг маленького Коффі лежав розбитий глечик, а сам він з жахом дивився на свою мачуху.

— А! Так ти розбив мій глечик! — кричала вона. — Я нічого іншого і не чекала. Тепер ти знаєш, що тобі залишається робити... Де хочеш, а знайди мені такий самий глечик. І щоб ноги твоєї тут не було, поки не принесеш його. А зараз забирайся геть... Іди, куди хочеш... але пам'ятай: без глечика не повертайся. Зрозумів?

І Коффі пішов, щасливий залишити хату, в якій не мав жодної хвилини відпочинку, хвилини радощів.

Він ішов усе далі й далі від злої мачухи, яка тільки лаяла та біла його і давала найважчу роботу. Коффі все більше почував себе щасливим. Зустрічні люди розмовляли з ним, тварини гралися з хлопчиком. І ніхто його більше не ображав, ніхто йому не загрожував, і всі радісно посміхались до нього. А коли він розповідав про своє поневіряння, в очах і голосі слухачів з'являлося співчуття і ніжність.

Всі йому говорили:

— Як ти міг жити в такому пеклі з мачухою-відьмою?

І дивна річ: чим далі відходив від дому Коффі, тим прекраснішим здавалося йому життя. Він співав чудові пісні, від яких навіть листя на гілках починало танцювати.

Одного вечора маленький Коффі підійшов до річки, такої широкої, що другий берег губився десь аж на обрії. А в річці лежав великий, мов гора, Крокодил. Навколо нього ганялися один за одним пуголовки.

Крокодил подивився на Коффі своїми червоними очима. Потім відкрив пащу — і хлопчик побачив величезні гострі ікла.

— Хлопчику, хто показав тобі шлях до мене? З того часу, як було створено землю, жодна людина не приходила до мене. Чого ти шукаєш? Чи, може, хочеш, щоб я тебе з'їв?

— О Крокодиле! Я бідний сирота, — відповів хлопчик. — Якщо ти хочеш мене з'їсти, то спочатку хоч вислухай, що я скажу.

І Коффі розповів Крокодилу про своє життя, починаючи від смерті матері і до того, як він розбив глечик. Крокодил, слухаючи хлопчика, проливав сльози від жалю до нього. Потім Крокодил сказав:

— Якщо ти помиєш мені спину, то не тільки побачиш свою матусю, але й матимеш такий самий глечик, якого розбив.

Коффі ні хвилини не вагався. Він узяв губку, спустився у воду і виліз на спину Крокодила. Вона була вкрита тріщинами і заглибинами, між якими стирчали гострі, мов ножі, колючки.

Хлопчик почав терти і мити спину Крокодила. З його порізаних і подряпаних рук кров стікала просто в воду. Але він не плакав.

Коли Коффі закінчив роботу, Крокодил сказав йому:

— Тепер сідай мені на спину.

Коффі сів, і вони рушили в путь. Вранці вони опинилися перед невеличкими брудними дверима. Крокодил наказав:

— Штовхни їх!

Ледве Коффі доторкнувся до дверей рукою, як почувся жахливий гуркіт. Здавалося, гримить тисяча громів або одночасно обвалюються тисячі гірських скель. Що ж він побачив перед собою? Дивну істоту, голова якої губилася десь в небі, в той час, як ноги вгрузли в землю. Ідучи, Велетень хитав небо і землю.

— Звідки ти взявся, маленький сміливцю? — запитав він. — Хто тебе привів сюди? Чого ти хочеш?

Як тільки з'явився Велетень, Крокодил відразу ж зник. Коффі залишився сам. Серце його ледве не вискочило з грудей від жаху. Переляканий хлопчик мовчав.

— Чого ти хочеш? — повторив Велетень.

Тоді маленький Коффі, отямившись трохи від переляку, розказав і йому свою історію, починаючи від смерті матері і до тієї хвилини, коли він побачив Крокодила.

— Причеси мене! — наказав йому Велетень.

Коффі почав його причісувати. Коли з голови велетенської потвори падала волосинка, починався справжній землетрус. Деревата хиталися і валилися на землю, гори здригалися.

Але Коффі продовжував свою роботу. Він не знав, скільки вже минуло часу. Коли він закінчив, Велетень сказав:

— А тепер одвернися від мене.

Хлопчик одвернувся.

— Глянь сюди!

Коффі глянув і затремтів. Перед ним стояв уже Чорт. Він був страшніший за Крокодила і Велетня.

Хлопчику хотілося негайно втекти. Так, втекти з цих місць, де з'являються подібні потвори, повернутися до людей. Йому вже здавалося, що він біжить, біжить. Але дивна річ: його ноги не могли зрушити з місця. Коффі почав кричати. Він кричав, кричав з усієї сили. Але жоден звук не виходив з його широко розкритого рота.

Тоді Чорт закричав жахливим голосом, сильнішим за голос Крокодила і Велетня.

— Звідки ти взявся? Хто тебе привів у край, де ніколи не ступала нога людини? Чого ти шукаєш в моїх володіннях?

Коффі знову розказав про своє життя, починаючи від смерті матері і до зустрічі з потворою Велетнем, голова якого діставала хмар, а ноги вгрузли в землю.

Чорт наказав хлопчику йти за ним і повів його в темну печеру. Темрява тут була такою щільною і відчутною, що навіть затримувала рух. А довкола розмовляли, сміялися, співали і танцювали якісь створіння.

Скільки часу так просувався Коффі із своїм супутником? Він ніколи б не міг цього сказати.

Раптом попереду з'явилося світло, і вони вийшли на вершину високої-високої гори.

Чорт повернувся до Коффі і спитав:

— Що ти бачив у печері, з якої ми вийшли?

— Нічого!

— Що ти чув?

— Нічого.

— Тоді падай з цієї гори! — і Чорт кинув Коффі у прірву.

Далеко, далеко внизу, під горою, стелився густий туман. Там не було видно жодного дерева і жоден звук не доходив звідти. Лише вгорі яскраво світило сонце.

Коффі впав з гори. Коли хлопчик опинився біля підніжжя, він побачив поруч і Чорта.

Чорт дав йому два ключики і наказав:

— Продовжуй свій шлях.

— А для чого ці ключі? — спитав Коффі.

— На своїй дорозі ти знайдеш двері, одні праворуч, другі — ліворуч. Відкрий ті, що праворуч. Але стережися навіть доторкнутися до лівих.

Коффі пішов далі.

Дійшовши до дверей, він відкрив ті, що знаходилися праворуч. Ці двері вели в місто Старих Жінок.

— Звідки ти, хлопчику? — спитали вони. — І куди йдеш?

Знову Коффі довелося повторювати свою історію. Кожна бабуся хотіла почути її, щоб потім, в свою чергу, розповісти іншим. І кожний раз хлопчик повторював те ж саме, ні словом більше, ні словом менше.

— Хочеш побачити свою матусю і одержати такого ж глечика, якого ти розбив? — запитали вони.

— Так! — відповів Коффі.

— Тоді причеси нас і почисти нам нігті на руках і ногах. А ще принеси води, помий нас і одягни.

Іх було дуже багато в місті, цих посивілих, згорблених Старих Жінок. Вони ходили спотикаючись і, щоб не впасти, спиралися на костури. Коли вони підводилися, їхні кістки і суглоби голосно тріщали.

Коффі сприйняв нове випробування з готовністю і посмішкою. Він

всюди встигав, розповідаючи Старим Жінкам цікаві історії, від яких ті часто сміялися, хапаючись за животи.

Нарешті Коффі щасливо закінчив свою роботу.

Найстаріша жінка дала йому два гарбузи у формі пляшок. Вона пояснила, де й коли він повинен кинути перший гарбуз.

Коффі знову рушив у путь. На вказаному місці він кинув перший гарбуз. Ледве той торкнувся землі, як хлопчик побачив поруч свою матусю. Вона взяла у нього ключик від лівих дверей і другий гарбуз, а замість цього дала йому три інші гарбузи, промовивши:

— Як тільки вийдеш звідси, кинь оцей менший гарбуз. Ти відразу опинишся в рідному селі. В двох інших гарбузах знаходяться скарби. А ось тобі і глечик, який ти шукав.

Радісно взяв маленький Коффі подарунки матері — гарбузи і глечик, подякував їй і попрощався. Нарешті глечик у нього! Але ціною яких страждань він дістався йому! Зустрічі з Крокодилом, потворним Велетнем, Чортом, із Старими Жінками здавалися б йому давнім, жахливим сном, якби на руках у нього не було свіжих шрамів, якби він не тримав дорогоцінного глечика і гарбузів.

Ударивши меншим гарбузом об землю, Коффі відразу опинився у своєму селі. Але він вже так виріс і змужнів, що його ніхто не міг пізнати. Минуло так багато часу, що жителі села вже давно забули про хлопчика-сироту, який одного дня пішов на розшуки глечика.

Знайшовши мачуху, Коффі віддав їй глечик.

Потім він розбив другий гарбуз — і раптом всюди навкруги звелися розкішні палаци. Одна за одною виростали з землі прекрасні золоті будівлі. Вони так блищали на сонці, що на них боляче було дивитися. А за ними з'являлися все нові і нові. Скільки бачило око, вся поверхня землі була вкрита палацами. Сонце, здавалося, виходило з них і повинно було в них ховатися.

Тоді Коффі розбив останнього гарбуза, і навкруги заметушилися радісні чоловіки, жінки та діти. Вони поспішали до палаців.

Коффі проголосили королем. А мачуху його почали розбирати заздрості. У неї були рідні діти, і їм вона бажала ще кращої долі. Мачуха втратила сон і апетит. Заздрість в її серці зростала все більше, і все глибше пускала коріння, таке ж міцне і довге, як коріння червоного дерева.

Коли сонце сходило, мачуха зверталася до нього з проханням розтопити всі ці ненависні їй золоті палаци. Але сонце, наче глузуючи з неї, спокійно сяяло в небі. Його промені, відбиваючись від блискучих палаців, мов загострені стріли, впиналися в серце лихої жінки.

Одного ранку, вийшовши з халупчини, вона схопила свого старшого сина і — лясь! лясь! лясь! — почала його бити.

— Подивись, негіднику! І ти ще можеш спати, їсти, сміятися? Подивись на ці палаци! Я теж такі хочу! Навіть кращі, обсіпані діамантами! І щоб вони вкрили всю землю! Іди з дому і зроби так, як зробив Коффі!

Підштовхуючи рідного сина, вона вивела його на шлях.

І той побіг так швидко, наче його підхопив вітер.

Незабаром він опинився біля берега широкої річки. Побачивши у воді Крокодила, він закричав:

— О-го-го! Який потворний Крокодил! Ну й страхіття!

— Хто тебе прислав до мене, хлопчику? — спитав Крокодил.

— Мати, — відповів той.

— І куди ти прямуєш цим шляхом?

— Туди, куди йшов Коффі, щоб стати багатим і могутнім, — сказав хлопець.

— О! Коффі був дуже хорошим і люб'язним!

— Не кращим за мене! — відповів син мачухи.

— Помий мені спину, і я тобі допоможу.

— Помити тобі спину, спину Крокодила? Спину, на якій стільки колючок та бруду? Ха-ха-ха! — зареготав хлопець.

— Помий мені спину! — повторив Крокодил.

— Мати не говорила, щоб я мив спину. Я іду на розшуки багатства і могутності. А спину я міг би мити і в селі. До того ж, там гладесенькі людські спину, а не крокодилячі. Краще перевези мене через ріку.

Крокодил покійно сказав:

— Що ж, сідай на мене і попливем. Там, куди ти йдеш, ти знайдеш те, що знайдеш.

— А що я знайду?

— Те, що шукаєш! Сідай.

Хлопець сів на Крокодила і той приплив з ним до дверей. Коли двері відчинилися, з'явилося чудисько, голова якого досягала неба, а ноги вгрузли в землю.

Побачивши його, хлопець одразу закричав:

— Що я бачу? Що це таке? Як тебе звуть, потворо? Де ж твоя голова? І де ноги? А яке волосся! Це ж справжні гілки!

— Підстрижи мені волосся, — звернувся до нього Велетень.

— Ти що ж думаєш, що я прийшов сюди стригти волосся? Я міг би це робити і в себе дома! Я прийшов сюди, щоб стати багатшим і могутнішим ніж Коффі.

— Тоді продовжуй свій шлях. Ти знайдеш, що знайдеш.

— А що я знайду?

— Те, що шукаєш!

І потворний Велетень повів хлопчика до Чорта. Той, в свою чергу, одвів його на вершину гори, звідки хлопчик попав у місто Старих Жінок, кістки яких тріщали при кожному кроці. Їхнє волосся було біле, як бавовна. Вони не мали жодного зуба.

Побачивши їх, старший син мачухи закричав:

— Що за дивний край? І на що ви тільки чекаєте, чому не помираєте? Присягаюся, що всі ви відьми. Це ви убиваєте юнаків і дівчат, заздрячи їхній вроді і молодості... Чого на мене витріщилися, кляті відьми!.. Мене ви не уб'єте... Жодна з вас не дістане моїх кісточок!..

Але Старі Жінки, не звертаючи уваги на його слова, підійшли до хлопця і почали просити:

— Підстрижи наше волосся! Почисть нам нігті на руках і ногах! Помий нас! Принеси нам води! Тоді ми тобі допоможемо.

— Щоб я вам допоміг? Та ніколи! Бо якщо я вам і допоможу, то тільки померти.

Тоді до хлопця наблизилася найстаріша жінка і, подаючи йому чотири гарбузи у формі пляшок, промовила:

— Ти побачиш те, що побачиш. Як тільки ти кинеш на землю першого гарбуза, то в ту ж мить потрапиш до своєї хати. Після цього розбий останні гарбузи — і ти побачиш те, що побачиш.

Хлопець вдарив першим гарбузом об землю і відразу ж опинився

у себе вдома. Поруч знаходилася його мати, яка мало не збожеволіла од радощів.

— Ти не довго затримався. Ти приніс нам багатство і могутність! Дай-но мені скоріше ці гарбузи. Де б їх сховати? А втім, нащо ховати? Краще їх одразу розбити, щоб поруч з палацами Коффі з'явилися і наші палаци. Дякую тобі, синку!.. Дай я тебе пригорну до серця. Бачиш, якби я тебе вранці не виштовхала на дорогу, ти б і досі лежав і дивився, як сонце підіймається з палаців Коффі. А тепер наші палаци укриють всю землю. В цьому гарбузі наше багатство, а в тому — могутність. Тепер мені легше. Зараз я можу дивитися на сонце. Його проміння буде відбиватися в стінах наших палаців!..

З цими словами мачуха Коффі з усіх сил ударила гарбузом об землю. І в ту ж саму мить з нього вискочили леви, тигри, шакали та інші хижі звірі.

Щоб врятуватися, мати й син розбили другого гарбуза. І тут знялося полум'я, що охопило небо, землю, повітря, каміння і гори. Навколо мачухи Коффі та її старшого сина все горіло.

Вони кинулися тікати. Хижі звірі переслідували злу мачуху та її недоброго сина. Полум'я наздоганяло їх, перетинало їм шлях, оточувало з усіх боків і здіймалося вище та вище, перетворюючись у велетенську вогняну башту. Тоді мачуха Коффі кинула третього гарбуза. В ту ж мить земля розступилася і поглинула їх, а потім знову закрилася.

З часу цієї пригоди в країні, де живуть люди з чорною шкірою, ніхто не ставиться погано до сиріт.

МИСЛИВЕЦЬ ТА УДАВ

Бідний Мисливець сидів на березі річки, де розставив свої пастки. Але жодна тварина не потрапляла до них. Не було навіть пальмових пацюків, завжди радих поласувати стиглими плодами пальми. Не було і необережних куріпок, які звичайно гралися на галявинах чи в низенькій порослі лісу.

Мисливець був дуже бідний. А його тенета, сільця та пастки залишалися пустими. Над ними літали зграї пташок, які сідали на дерева і співали свої пісні. І тенета, сільця та пастки так заслухувалися цими піснями, що ніколи більше не хотіли ловити ні тварин, ні птахів.

Тоді Мисливець відніс свої тенета в савану. Але й там в них нічого не потрапило. Він їх поставив у лісі. І знову вони лишалися пустими. Ось чому він розташував їх на березі ріки, куди приходили всі тварини пити воду. Але і тут вони нікого не зловили.

Людина роздумувала, де б їх ще розставити. Але вранці, оглядаючи пастки, вона знайшла в одній з них Удава.

Мисливець підняв списа, щоб добити його, коли раптом Удав сказав:

— Мисливцю, не вбивай мене.

— Як це не вбивати тебе? А ти жалієш людей? — спитав Мисливець.

— Мисливцю, хіба я коли-небудь заподіяв лиха твоїм родичам? — в свою чергу спитав його Удав.

— Але удави завжди убивали людей.

— Мисливцю, відпусти мене, — сказав Удав. — Я знаю, ти бідний, дуже бідний. Вже протягом багатьох місяців твої тенета і пастки нічого не ловлять. Але якщо ти хочеш стати багатим, найбагатшим у світі, відпусти мене.

Мисливець опустив списа. Він вагався. Тисячі думок промайнули в його голові.

Якщо цього Удава убити, оббілувати, розрубати на шматки і висушити на сонці — це справжнє багатство! А коли послухати його солодкі, як мед, слова і відпустити? І якщо Удав утече, що тоді? Або кинеться на Мисливця, почуваючи себе вільним? Адже Удав — це змія. А зміям ніколи не можна йняти віри!

Мисливець знову підняв списа і наблизився, щоб забити Удава.

— Стій, Мисливцю, не поспішай. Звільни мене — і ти станеш найбагатшою людиною в світі! — сказав Удав.

Річкові хвилі, які розповідають тисячі цікавих пригод нерухомим берегам, прислухалися до розмови Мисливця і Удава. Вони хотіли розказати про неї всім, кого зустрінуть на своєму шляху.

— Щастя в твоїх власних руках. Вибирай: бідність чи багатство, злидні чи щастя. Вирішуй, Мисливцю!

— А коли я тебе звільню, ти нічого мені не зробиш? — запитав Мисливець.

— Лісові тварини ніколи не поводять себе так, як деякі люди!

— Я не розумію...

— Слухай! Дикі звірі нападають відверто і зустрічають ворога лицем в лице! І щиро вони винагороджують своїх рятівників. Ми ніколи не задримо людському щастю. Навпаки, коли це можливо, ми намагаємося довести нашу доброзичливість...

Зашморг так стягнув шию Удава, що його очі налилися кров'ю. Вони все більше ставали червоними, такими червоними, що людина не могла більше на них дивитися.

— Мисливцю, вибери. Майбутнє у твоїх руках. Бідність чи багатство. Могутність чи злидні, — повторював Удав.

Тоді Мисливець поклав списа і звільнив Удава. Той йому сказав:

— Іди за мною!

Людина пішла за Удавом. Вони заглибилися в зачарований ліс, куди ще не ступала людська нога. Тут панував мир і спокій, якого ніхто не порушував. Тільки чулося дзижчання комах і тихе шелестіння листя на деревах.

Вони увійшли в селище, де жили Удави.

Скільки днів, місяців, років залишався в ньому Мисливець? Цього він ніколи б не зміг сказати. Адже тисяча років, яка минала в цьому чарівному краю, здавалася лише одним роком!

Нарешті Мисливець зібрався додому. Удав на прощання подарував йому два невеличких гарбузи і промовив:

— Повертайся до себе. Коли прийдеш, кинь на землю цей чарівний гарбуз, але збережи другий. З його допомогою ти будеш розуміти мову всіх живих істот на землі!

Мисливець рушив у путь, радіючи, що нарешті знайшов своє щастя. Він обережно притискав до грудей два дорожніх гарбузи. Інколи він починав бігти, наче боячись, що Удав дожене його і відбере подарунок.

Прийшовши додому, Мисливець, навіть не поклавши списа, кинув першого гарбуза на землю. Що ж він побачив?

В ту ж мить з'явився палац, схожий на ті, які він бачив у чарівному краю Удавів. А всередині палацу виблискували всі скарби світу.

З цього дня Мисливець почав жити щасливо. Інколи він говорив собі: «Злидні часто примушують людину робити помилки! Що було б, коли б я вбив Удава? Мав би я усе це добро?»

У Мисливця був Собака. Цей Собака приятелював з Бездомним Псом.

Якось опівдні, під час обіду, гризучи кістку, Бездомний Пес сказав своєму приятелю:

— Через два місяці буде голод. От якби мене почув той, хто хоче збагатитися!

— Що ти, друже, хто ж тебе може почути? Ти добре знаєш, що жодна людина не розуміє нашої мови. Чи, може, ти хотів би, щоб я став торговцем? — засміявся Собака.

— От якби твій хазяїн...

— Ні, він не розуміє.

— В усякому разі, коли б я мав хазяїна, я б йому порадив скористатися голодом, — сказав Бездомний Пес.

— І збагатитися на нещасті інших? — здивувався Собака.

— Але ж деякі люди так тільки й живуть.

— Ну, не може бути! — відповів його приятель.

— Так, так! Запевняю тебе!

— Ти так думаєш лише тому, що в тебе немає хазяїна, — заперечив Собака.

— Хазяїна? А нащо він мені потрібний? Обійдуся і без нього.

— У мене хороший хазяїн. Він став щедрим після свого повернення з країни Удавів.

— Навіть хороший хазяїн залишається хазяїном. В нього завжди є свої примхи. Ти розумієш. Тому для мене краще воля, ліс і голод, — сказав Бездомний Пес.

Мисливець чув розмову двох собак. Він скористався цим і скупив увесь річний врожай.

Настав голод. Тоді Мисливець продав вдвічі дорожче свої запаси і ще більше збагатився.

Бездомний Пес прийшов якось до свого друга і каже йому:

— Бачив, що зробив твій хазяїн?

— А що? — спитав Собака.

— Знаєш, за скільки він перепродав закуплений врожай? Я тобі говорив, що серед людей завжди так буває: нещастя одних приносить іншим багатство. Але ось що я хотів сказати. Через місяць всі дівчата цього села повмирають. Врятуються лише ті, що завчасно переїдуть на другий берег ріки.

— Врятуються від чого? — спитав Собака.

— Так я тобі й сказав!

— Можеш на мене цілком покластися, мій друже! Таємниця залишиться між нами!

— Від чуми!

Мисливець, який знову підслухав розмову собак, відразу ж почав будувати на другому березі ріки великий будинок. Потім він перевіз туди свою родину.

Страшна пошесть чуми спустошила селища. Всі дівчата в ньому по-вмирили.

А Мисливець повернувся з своєю сім'єю. Оскільки у нього залишилися живими дочки, то він одружив їх з найбагатшими юнаками села. Вплив і могутність Мисливця посилилися ще більше.

Бездомний Пес прийшов якось до Собаки і сказав:

— Пожежа повністю знищить село. Все майно, всі багатства твого хазяїна загинуть у полум'ї.

Дійсно, незабаром сталася жахлива пожежа. І лише один старий Мисливець зміг врятувати всі свої скарби і майно: він чув слово Бездомного Пса.

— Твій хазяїн розуміє нашу мову! — сказав Бездомний Пес Собаці.

— Люди не можуть розуміти тварин! — відповів останній.

— Значить, це ти йому розповідаєш все, про що я тебе повідомляв?

— Чому ти гадаєш, що я розкриваю йому наші таємниці? Він перш за все — мій хазяїн і до того ж — людина, — образився Собака.

— Твоєму хазяїну вдалося запобігти всіх нещасть. Гарзд. Але через тиждень трапиться повідь. Такої ще ніколи не було. Не можна буде навіть підрахувати збитків.

І знову Мисливець врятував своє майно. Він майже не постраждав від повіді.

Обидва собаки почали вже хвилюватися. Вони все більше переконувалися, що людина розуміє їхню мову.

Минуло десять років.

Село знову сповнилося людьми, почало жити звичайним життям. Про минулі нещастя і повідь вже майже не згадували. Люди народжувалися, а приходив час — помирали.

Двадцять років минуло з того часу, коли Мисливець випустив з пастки Удава.

Бездомний Пес, який став зовсім диким, одного ранку завітав до свого друга і попередив:

— Твій хазяїн незабаром помре.

— Що ти кажеш?

— Я повторюю, що сьогодні, в ту хвилину, коли тінь від дерева буде найкоротшою, твій хазяїн помре.

— А як його можна врятувати від смерті?

— Тільки віддавши Удаву другого чарівного гарбуза. Але в такому разі до нього повернеться бідність. Йому знову доведеться взяти свого списа, тенета і пастки. Він навіть стане ще біднішим, ніж був раніше. Зате тоді він ще довго житиме.

Мисливець почув і цю розмову.

Повинен умерти! Він подивився на сонце, яке невблаганно підіймалося все вище, з кожною миттю зменшуючи тінь під деревами. Він кинувся до свого чарівного гарбуза, від нього — до своїх скарбів. Золото, діаманти, рубіни сліпили йому очі своїм блиском. Ніколи ще Мисливець не бачив, щоб вони так яскраво сяяли. Саме в цю мить він зрозумів, що йому найдорожче. Чим далі підіймалося сонце, тим важче було йому відірватися від цих скарбів.

На подвір'ї розмовляли і сміялися жінки. Гралися діти. Мисливець чув їхні милі голоси, які краяли йому серце. А сонце все підіймалося. Над розкішними квітами літали бджоли, метелики, на деревах співали пташки.

Бездомний Пес, наче глузуючи з Мисливця, весь час запитував Собаку:

— Але що зробить твій хазяїн? Чи відчуває він, що незабаром помре?

— Хто його знає!

— А повинен! Адже з того часу, як я сказав тобі про його смерть, він дивно себе поводить. Побачимо, чи вистачить у нього мужності залишити свої скарби і повернутися до злиднів, знову шукати здобич у лісі із списом на плечі.

— А чому б і ні? — спитав Собака.

— Тому що я впевнений: він ніколи не залишить своїх багатств. Але він не хоче і помирати. Життя таке прекрасне... Подивись на ці квіти, послухай співи, подихай запашним повітрям... Хіба можна залишати таке життя? Бідність в порівнянні з ним — дрібниця. Проте твій хазяїн бачить лише своє невеличке щастя. Він думає лише про скарби. Як він бігає навколо них! От бідолаха!

І обидва собаки засміялися.

А сонце все підіймається. Тіні біля дерева стають дедалі коротшими. Наближається південь, неминучий час смерті.

Мисливець вагається, перебігаючи від гарбуза до скарбів і від скарбів — знову до гарбуза. Незабаром південь...

А яке б рішення ви прийняли на місці Мисливця?

Я К У Д Ж У Н Г Л Я Х П О Ч А Л А С Я В О Р О Ж Н Е Ч А

Це було дуже, дуже давно. Тоді ще всі звірі жили разом в одному селищі, розташованому недалеко від селища людей.

Звірі й люди добре розумілися поміж собою. Війни між ними ще не було.

В селищі людей жив один бідний чоловік, якому доводилося проходити на своє поле через селище звірів. І звірі завжди намагалися посваритися з ним.

Чорна Мавпа інколи смикала його за бороду. Руда Мавпа намагалася заманити його у пастку. Часто на своєму шляху чоловік знаходив розсипані колючки, що впиналися в його ноги.

Але все ж таки чоловік проходив. Війна між звірами і людьми ще не була оголошена.

У цього бідного селянина була дружина. Вони так любилися між собою, що досить було одному щось подумати, як те ж саме спадало на думку й другому. Кожного дня жінка відносила обід своєму чоловікові на поле. Звірі завжди дивилися на неї, коли вона проходила через їхнє селище. Але ніколи вони її не чіпали, боячись гніву людей. Вони з нею

навіть не жартували. І жінка вільно йшла. Вона привітно віталася з тими, хто зустрічався, і звірі охоче їй відповідали.

Через деякий час у жінки народився хлопчик. Проте це був незвичайний хлопчик. В перший же день народження він попросив у матері дозволу віднести обід батькові на поле. Поставивши глечик з їжею на голову і весело насвистуючи, він вирушив у путь.

Проходячи через селище звірів, він зустрів струнку Лань. Хлопчик досить зухвало глянув на Лань, і та відповіла йому не менш зухвалим поглядом. Лані дуже захотілося посваритися з цим маленьким, голим жабеням.

Але зараз вона була сама, всі інші тварини пішли на роботу в поле. Крім того, це жабеня викликало в ній деякий страх: одноденний хлопчисько, а йде вже на поле з обідом для свого батька!

Хлопчик пройшов, але йому спала одна думка.

Повертаючись додому, він знову пішов через селище тварин. В цей час Лань готувала їжу для всіх звірів.

— Послухай, маленька Лань, чи не спечеш ти мені оцю цибулинку? — звернувся до неї хлопчик.

— Спекти тобі цибулинку? Нехай це зробить твоя мати! — відповіла Лань.

— Неввічлива маленька Лань, чи не спечеш ти мені оцю цибулинку? — повторив хлопчик.

— З'їж її сирю. У мене немає часу. Якщо тобі хочеться бавитися, іди до таких же немовлят, як і ти! — відповіла Лань і почала роздмухувати жар у печі.

Розгніваний хлопчик ударом ноги перекинув казанок, залив вогонь, побив Лань і зв'язав їй ноги, а потім пішов собі.

Настав вечір. Звірі повернулися додому і знайшли Лань із зв'язаними ногами. Вона жалібно плакала. Вечері не було. Вогнище згасло.

— Що трапилося? — спитали звірі.

Лань, яку вже розв'язали, тремтячи від однієї згадки про маленьке голе жабенятко, розповіла їм, як вона зустрілася з одноденним хлопчиком і що сталося потім.

— Одноденний хлопчик? — закричали разом всі звірі. — Щоб одноденний хлопчик міг з тобою таке зробити? Лань, в тебе й справді немає сили! Такого ще не бувало, щоб людина перемагала в боротьбі тварину!

А тебе подолав одноденний хлопчисько? Лань, ти примушуеш нас червоніти. Нам просто соромно!

Наступного ранку в селищі звірів лишилася Пантера. Їй захотілося на власні очі пересвідчитися у цьому чуді природи.

М'яко ступаючи, вона ходила великими кроками з одного кінця селища в другий. Гострі пазури її лап були випущені.

Аж ось з'явився і хлопчик.

Побачивши його, Пантера з таким шумом почала бити себе хвостом по боках, що стривожені птахи разом злетіли з своїх місць на деревах. Удари хвоста зняли такий вітер, що з дерев

почали падати стиглі плоди. Але хлопчик, якому вже минуло два дні, весело насвистуючи, безтурботно продовжував свій шлях, з глечиком на голові.

Пантера вишкірила ікла, і хижий огонь запалав у її очах.

Але хлопчик, ідучи повз неї, тільки сміявся. Пантера побачила, як незабаром він зник за чагарником.

Вона вже почала готувати вечерю для інших звірів, коли дводенний хлопчик повернувся і підійшов до звіра.

— Маленька Пантеро, — звернувся він до неї, — чи не спечеш ти мені оцю цибулинку?

— Щоб я пекла тобі цибулинку? Та ти знаєш, хто я така?

— Всього-на-всього маленька Пантера.

— Ти сам надто маленький і тому не чув, що розповідають про мене. Чого ти хочеш? «Йому ж усього два дні! — подумала Пантера.—Хіба можна за два дні пізнати життя?»

— Я знаю більше за тебе, маленька Пантеро! — відповіло маля. — Врешті, хочеш ти спекти мою цибулинку чи ні?

— Не хочу! — відповіла Пантера і з силою почала ударяти по боках хвостом, виявляючи всі ознаки роздратування. Крім того, вона показала свої гострі-прегострі пазури.

На вогні кипів казанок, в якому готувалася вечеря. Він пихкав, підіймаючи з одного боку кришку. З другого просто у вогонь стікала піна, роблячи «пши!... пшш!..» Разом з піною у вогонь витікало і сало. Пантера вже починала гніватись. Цей дводенний хлопчик повинен бути надзвичайно смачним, його м'ясо, мабуть, дуже ніжне! Він такий товстенький і вгодований!

Хлопчик наблизився до вогню і поклав під розжарене вугілля свою цибулинку. Пантера схопила її й викинула геть. Хлопчик поклав на жарини другу цибулинку. Коли Пантера намірилася викинути і її, він щосили ударив звіра ногою в живіт. Ображена Пантера відскочила вбік.

Як! Йі, грізну Пантеру, ударили ногою! Але ж це початок війни між звірами і людьми!

Пантера підскочила до хлопчика. Ще один стрибок — і вона покаже цьому дводенному жабеняті!

Але раптом: геп!.. і хлопчик надів їй на голову казанок, що кипів на вогні, а потім повернувся і пішов собі геть, насвистуючи пісеньку.

Ввечері повернулися звірі. Вони знайшли ошпарену окропом Пантеру. На її тілі скрізь були рани. Сліди від цих ран залишилися на шкірі аж до цього часу. Пантера тільки скиглила з-під казанка. Лише коли його зняли, вона змогла розповісти всю історію.

Становище ставало загрозливим. Щоб хлопчик, якому всього два дні, був здатний на такі подвиги? Але що ж трапиться через тиждень, через два місяці або рік, коли так продовжуватиметься і надалі?

Звірі зібралися на раду.

Одні з них пропонували залишити ці краї, інші вимагали розпочати опір. І ті, що вимагали розпочати опір, перемогли.

Після Пантери прийшла черга залишатися в селищі Мавпі, Хамелеону, Буйволу, Слону і Леву. Вони повинні були побачити це чудо природи. Але хлопчик всіх їх переміг, над усіма він знущався.

Тепер звірі не знали, що їм робити. Всі, і великі і малі, були переможені цим хлопчиком. Проте не могли ж вони залишити поле бою і визна-

ти себе підкореними! Невже нікому з них не пощастить побити цього хлопчиська? Бо люди завжди будуть знущатися з звірів! Коли вони дізнаються, що звірів переміг хлопчик, якому було всього кілька днів, то ніколи не дадуть їм спочинку!

Але хто ж тепер насмілиться залишитися в селищі? Звірі поглядали одне на одного. Лев похнюпив голову, Пантера гострила пазури, Мавпа гралася плодами. Слон мовчки їв траву. Ніхто не наважувався. Лише Черепаха висунула з-під панцира голову і звернулася до мовчазної ради:

— Я хочу залишитися в селищі.

Всі звірі голосно розсміялися. Чи бачили таке? Щоб Черепаха змогла зробити те, чого не вдалося зробити Леву, Мавпі чи Слону?

— Ти хочеш залишитися в селищі?

— Так! — відповіла вона.

— Що ж, гаразд. Коли він прийде, поклич нас. Треба нам разом покінчити з цим хлопчиськом.

Домовившись, звірі пішли в поле.

Клюк! Клак! Клюк! Клак! Черепаха почала обходити селище. Як тільки вона побачила хлопчика, одразу ж підбігла до нього. Витягнувши шию, піднявшись на своїх коротеньких лапах і виявляючи всі ознаки глибокої пошани, вона почала розмову:

— Добридень, мій паночку, найсильніший з людей!

— Добридень, розумна Черепахо!

— Поклади на мене свого глечика! Для мене така честь трохи піднес-

ти його. Я тебе супроводжуватиму до краю селища. Які новини у людей? У нас врожай поганенький. Дощі не йдуть. В наступному році, можливо, справи будуть кращі. Тоді ми запросимо на свято врожаю всіх людей. О! Як ми потанцюємо! Я гратиму на великому барабані там-там!.. Тоді... Але ми вже підійшли до околиці... Мені хотілося б провести тебе трохи далі... та сам розумієш — тут наш кордон.

З цими словами Черепаха віддала глечика з їжею хлопчику і пішла назад. Як тільки хлопчик повернувся з поля, вона швидко-швидко підбігла до нього.

— Дай мені цибулинку... — сказала хитра Черепаха. — Вугілля зарозжарене. Я чекала на тебе, щоб приготувати тобі страву.

Вона взяла цибулинку і почала готувати. Добре почистивши, розрізала на дві половинки і поклала у чисту мисочку разом із стручком перцю. Потім посипала сіллю, залила пальмовим маслом і додала ще шматочок риби, підсмаженої на вугіллі.

Хлопчик з'їв усе і запив солодким соком. Подякувавши розумній Черепахи, він пішов додому.

А Черепаха озброїлася сапою і почала копирсати землю в усьому селищі.

Коли ввечері звірі повернулися додому, вони побачили, що вся земля порита.

— Що трапилося, Черепахо? — здивувалися вони.

— Те, що ви бачите. Тільки-но ви пішли, як з'явився цей хлопчисько ще більш знахабнілий. Він схопив мене за шию, а я його — за тулуб. І ми почали боротися, так боротися, що і розповісти важко. Він кидав мене туди, я його кидала сюди. Він мене перекидав, а я, в свою чергу, перекидала його. Сонце стояло високо в небі, а ми все ще продовжували боротьбу.

— І ти змогла протистояти цьому хлопчику?

— Сонце зовсім уже сховалося за пальми, а ми ще продовжували боротьбу. Подивіться на всі ці ями... Це сліди нашої боротьби... А! Дружина мої! Отой хлопчисько — справжнє чудо природи! Він обіцяв знову повернутися.

— Повернутися? — скрикнули всі звірі разом.

— Що ж поробиш, друзі! Він обов'язково хоче здобути перемогу.

Лев, Пантера, Слон, Буйвол, всі ці наймогутніші звірі джунглі

з тривогою дивилися на Черепаху, коли вона розповідала про свій подвиг. Адже славу найсильніших вони втратили!..

«Якщо всі черепахи об'єднаються проти нас, — думали ці звірі, — нашому пануванню прийде кінець!..»

Вони почали позіхати, ніби натякаючи Черепасі, що час кінчати розповідь. Але Черепаха вела далі:

— Я хотіла помститися за нашого могутнього короля Лева, за нашу сміливу хазяйку Пантеру...

— Досить, Черепахо! — заревів Лев, якого образила згадка про поразку.

— Добре, але він обіцяв повернутися!

Черепаха ще продовжувала розповідь, коли хлопчик з'явився в селищі.

Що тут почалося!

Мавпа скочила на дерево і почала тікати, стрибаючи з гілки на гілку. Лев поплазував з селища. Буйвол помчав у ліс. Слідом за ним дременув

Слон, сховавши свій хобот під живіт. Пантера гадюкою прослизнула поміж ліанами.

Всі звірі тікали не оглядаючись, забувши про своє майно, що лишилося в селищі. Вони бігли, бігли щосили. Нарешті, коли кожен з них зважився зупинитися, він опинився на самоті.

Починаючи з цього дня звірі перестали жити гуртом в одному селищі. З цього ж дня між ними і людьми почалася ворожнеча.

Але й понині звірі пам'ятають про жахливу свою поразку, якої завдав їм син бідної людини.

Тому, коли в лісі виникає найменший шум, Мавпа-Капуцін голосно сповіщає про тривогу:

— Куа-кум!

І джунглі відразу стають мовчазними.

Вони очікують, пильнують.

РОДИЧІ ЛЕТЮЧОЇ МИШІ

Летюча Миша була самотня, настільки самотня, що вже не могла так жити.

Самотність важким тягарем лягла їй на серце.

Летюча Миша жила тихо, спокійно і ні з ким не сварилась.

Численні звірі поважали її, хоч інколи їй доводилось терпіти їхні образи.

Одного дня Лев, повертаючись з невеликого полювання, з'їв усі запаси Летючої Миші. Але вона нічого не могла сказати. Адже вона була така самотня, така нещасна Летюча Миша! Іншого разу це саме зробила Пантера. Розповідають, що, коли Летюча Миша піймала невеличкого коропа, його вирвав Крокодил:

— Ти не маєш права ловити рибу в моїй річці! — заявив він.

У Летючої Миші не було друзів, нікого, з ким би вона могла розважитися, поговорити, поділитися своїми надіями і радіщами.

А їй дуже хотілося мати хорошого друга.

Врешті, одного дня вона сказала собі: «Бути завжди самотнім дуже погано. Я приєднаюсь до кого-небудь. В разі нещастя друг завжди допоможе».

Вона полетіла до Іжака:

— Іжак, давай породичаємось.

— З великим задоволенням! — відповів Іжак, якому дуже прийшлась до вподоби пропозиція Летючої Миші.

На знак дружби він навіть подарував їй кілька своїх голок.

З цього дня життя для Летючої Миші стало радісним. Подумати тільки! У неї тепер є друг!

Але через деякий час вона подумала: «Що ж, Іжак, безумовно, хороший товариш! Та, може, я знайду ще кращого?»

І вона полетіла до Мавпи.

— Тітко Мавпо, ти знаєш, що я дуже самотня. Дозволь стати твоєю родичкою. Я тоді менше відчуватиму свою самотність.

— Що може бути кращим!— відповіла Мавпа. — Але з однією умовою: ти не повинна товаришувати з Павуком Ананзе. Ти знаєш, що між нами вже здавна точиться війна. Коли-небудь обов'язково буде скликано раду звірів, щоб вирішити, хто з нас двох хитріший.

— Чому ти думаєш, що я піду до Павука Ананзе, коли ти вже дала згоду бути мені родичкою? — заспокоїла Мавпу Летюча Миша.

— На знак нашої дружби, — сказала Мавпа, — візьми цей жмуток моєї шерсті. Тоді я завжди зможу тебе впізнати. Той, хто носить мою

шерсть, той носить частину мене самої. Але повторюю, що я не люблю Павука, який нібито хитріший за мене.

Летюча Миша була щаслива, що знайшла двох друзів. Але згодом вона потоваришувала з іншими звірами і птахами. Хто дав їй кінчик свого кігтя, хто — перо з білого хвоста або просто волосинку.

Незабаром Летюча Миша мала багато друзів.

Та вони поступово перестали її пізнавати. Адже на ній було стільки жмутків шерсті, волосинок, пір'їнок з хвостів та інших ознак дружби, що друзі не могли знайти своїх подарунків.

Тому, коли Летюча Миша почала залітати до них, вони з підозрою дивилися на неї і запитували:

— Що це за дивне створіння, яке нагадує Летючу Мишу?

На землі немає нічого вічного. І якось Летюча Миша захворіла й померла.

Звістка ця поширилася надзвичайно швидко і стала відома всім звірам і птахам, як це завжди буває в джунглях. Вона стрибала з гнізда в гніздо на деревах, котилася з нори в нору по землі, долала гори, її переносили вітер, потоки.

Скоро про смерть Летючої Миші дізналися всі її друзі.

Іжак прийшов до неї першим. Але побачивши мертву Летючу Мишу, він сказав:

— Вона ж не схожа на жодного з моїх родичів. Її голова, безумовно, нагадує мою. Проте цього недостатньо, бо вигляд моєї приятельки, Летючої Миші, був іншим.

І він пішов додому.

Прийшла Тітка Мавпа і всі звірі, які дали хоч часточку свого тіла Летючій Миші. Всі дивилися на неї, хитали головами і робили так, як і Іжак. Вони поверталися додому. Це не був їхній друг.

Так померла Летюча Миша, у якої за життя було багато друзів, а після смерті не знайшлося й жодного, хто б її поховав.

СМЕРТЬ АНАНЗЕ

У Ананзе було величезне поле. Там росли найрізноманітніші овочі: гарбузи, стручковий перець, білі і сині баклажани, картопля. А між цими рослинами виглядали жовті квіти земляних горіхів.

Приємно було глянути на це поле, особливо тоді, коли сонце сідало на відпочинок.

Але справжньою прикрасою поля був солодкий горошок. Стеблини його обкручувалися навколо тичок у кукурудзі і звивалися по землі.

Ананзе весь час спостерігав, як ростуть його овочі, захоплювався ніжними кольорами квітів солодкого горошку, яскравочервоними стручками перцю, великими качанами кукурудзи, банановими пальмами, широке листя яких, наче великими парасолями, захищало інші рослини від пекучого сонця. А над рослинами літали білі, жовті, червоні, плямисті метелики. Вони сідали на квіти, пурхали, кружляли, миготіли в повітрі різнобарвними вогниками.

Але особливо Ананзе приваблював горошок.

Врожай його дійсно був прекрасним. Всі, хто проходив повз поля, не могли стримувати свого подиву. Солодкий горошок викликав заздрощі. Щоб виростити такий багатий урожай, Ананзе і його родині довелося добре попрацювати.

Одного разу, милуючись горошком, Ананзе раптом відчув, що його настирливо переслідує якась думка. Вона ще не була ясною для нього, але крутилась десь у голові і не давала йому спокою.

Ананзе метушливо бігав по полю.

— Чекай! Чекай! Де ж ця думка? Вона тут?.. Ні, он там!.. — говорив він, тицяючи себе в лоб. — Ніяк її не зрозумію! Вона весь час тікає від мене! Ох! Бідолашний Ананзе!

А думка тим часом ховалася у нього на потилиці, потім перебігла до лоба.

— Ну от, — промовила вона, — я тут, Ананзе. Зроби те, що я тобі раджу...

— Ні, ні! — відганяв її Ананзе. — Я не хочу!

— Навпаки, дуже хочеш! — умовляла вона. — Так! Зроби, Ананзе!.. Це можливо...

— Ні, ні! — відповідав він думці. — Як? За кого ти мене вважаєш?

— Так, так! — продовжувала вона його умовляти. — Зроби, Ананзе! Цей вчинок принесе тобі знову славу найхитрішого в світі... Твоє ім'я увійде в легенди!.. Про тебе будуть розповідати нащадки!..

— Забирайся від мене! — вже нерішуче говорив Ананзе. А моя дружина, а діти?

— А, дурниці... жінка, діти!.. — відповідала думка.

— То, значить, ти мені радиш: «Ананзе, сам з'їж цей горошок...»?

— З'їж, з'їж, — відповідала думка. — Горошок такий смачний і солодкий! Глянь лише на нього! Глянь на своє поле! І ти думаєш, що його слід з кимось ділити? Дурниці! Хто все це зробив? Ясно, що ти! Вони тобі лише допомагали! Адже ти виконав найважчу роботу!..

— Так, це правда!.. — відповідав Ананзе. — Я власними руками посадив усі ці дерева!.. Ці рослини!.. Отже, я на них маю більше права... І взагалі, думко, ти зовсім не погана!..

— Безумовно, Ананзе! — підтакнула думка. — Ти повинен сам з'їсти весь цей горошок... Адже ти відомий ласун!

Отакі розмови Ананзе вів із своєю думкою аж до того часу, поки листя горошку не пожовкло.

Тоді він твердо вирішив:

— Так, я один повинен з'їсти весь цей горошок!

Того вечора Ананзе повернувся додому сумним, надзвичайно сумним.

Адже він ще не знайшов способу, який би допоміг йому з'їсти весь цей смачний горошок.

Він пригадував всі свої хитрощі, але вони зараз не могли стати в пригоді.

І ось одного ранку йому наче хтось прошепотів на вухо те, що він повинен був зробити.

Треба померти. Це був єдиний вихід. Звичайно, померти, але не зовсім. Померти для інших. А самому скористатися цим і з'їсти весь горошок. І якомога скоріше.

Того ж дня Ананзе, його дружина і діти були в полі. Вони працювали з самого ранку. Сонце повільно підіймалося вгору, воно досягло вже верхівок дерев. Під його яскравим промінням листя бананів здавалося металевим.

Спека збільшувалася, але всі продовжували працювати. І раптом Ананзе упав непритомним.

Дружина і діти перенесли його додому. Ананзе, який насправді був зовсім здоровим, почув розмову своєї жінки Колу із старшим сином Бану:

— Твій батько може скоро... розумієш? — говорила Колу.

— Ти так думаєш, мамо? — запитав син.

— Непритомність під час збирання врожаю — дуже погана ознака, — знову озвалася Колу. — Я ніколи не бачила, щоб твій батько падав непритомним. Цієї хвороби не було в нашій сім'ї. Короста, парші, здуття живота — це бувало. Але непритомність... гм! Добре пильнуй за ним, хлопчику!

— Гаразд, я пильнуватиму, мамо! — відповів він.

Збирання врожаю закінчилося. В одному кінці поля лежали купи стручкового перцю, баклажани та інші овочі, в другому — стручки солодкового гороху, банани і картопля.

Ананзе, здавалося, було зовсім погано.

— Гм! Будь насторожі, синку! — повторяла Колу.

— Я весь час пильную, мамо! — відповідав Бану.

— Твій батько найхитріший і найпідступніший з усіх живих істот на землі, — пояснювала вона.

— Що ж... я в нього вдався! — відповідав Бану. — І я завжди міг розгадати задуми татка.

Вранці Ананзе сказав своїм дітям і дружині:

— Цієї ночі я бачив віщій сон. Скоро я помру.

— Що ти мелеш? Помреш? — скрикнула Колу. — А що ж буде з твоїми дітьми? Зі мною, твоєю дружиною?

— Бідолашна моя дружино, — кволим голосом сказав Ананзе, — на жаль, я все-таки скоро помру. Хтось приходив до мене і сказав так ясно, як оце я вам кажу: «Ананзе, ти скоро помреш! А коли ти помреш...»

— О! О! Тато скоро помре! — заплакали діти.

— Дайте мені закінчити, — сказав Ананзе. — «...А коли ти помреш, — говорив голос, — тебе не повинні мити і переодягати. Хай тебе поховують на своєму полі, біля солодкого горошку, якому ти віддав стільки сил і праці». — «Як? — скрикнув я. — Не мити мене, не переодягати? Поховати в полі? Ніколи цього не буде! Мене поховують там, де лежать всі наші предки — на кладовищі». Так я відповідав. Але голос стояв на своєму: «Це треба зробити для щастя рідних, для твоєї дружини і особливо — дітей!» Отже, я вас попереджаю: я скоро помру, і вам необхідно буде виконати все, що наказав уночі цей таємничий голос. Чекайте, я забув ось що. Він також наказав покласти на мою могилу ступку, товкач, казанок, сіль, трохи олії... Ще чого? Ех! От пам'ять старіє, вже забув... Здається, ніби все. І я задоволений тим, що помру, справді, задоволений. Нарешті я закрию рота всім брехунам і базікам.

Через два дні Ананзе помер. Його поховали в полі, недалеко від куп солодкого горошку.

А в селі довго продовжувалися поминки. Кожного вечора починалися танці, гулянки, нескінченні суперечки. Траплялися навіть бійки, бо кожен випивав надто багато. Всі там-тами в селі були пробиті, всюди лунали сміх і співи. Жителі села були надзвичайно задоволені, всі раділи, що нарешті позбулися Ананзе.

Коли Ананзе ховали, ніхто не обмежився однією щіпкою піску, яку потрібно було кинути в могилу. Всі не любили хитрого Ананзе, і тому кожен кидав на його нещасне тіло жмені твердої землі. І ніхто не пожалів його, на жодному обличчі не позначилися біль чи горе. Навпаки, очі кожного сміялися і наче говорили: «Нарешті! Давно вже час!..»

І лише тому, що всі там-тами в селі продірявились і не було кому скликати народ, поминки, нарешті, закінчилися.

А Ананзе кожного вечора виходив з своєї могили, ішов на поле і ласував солодким горошком.

Слухаючи гуркіт там-тамів, він говорив:

— От дурні, повірили мені! Ну хто ж уві сні довідується про свою смерть? З якого це часу почали ховати на полі, де росте горох? І я, Ананзе, обдурив усіх, навіть смерть!

Після похорон жителі села знову взялися до роботи. Бану і Колу також повернулись на поле. Але тут вони помітили, що купа солодкого горошку значно зменшилася.

— Бану, казала я тобі, щоб ти добре пильнував? — звернулася до сина Колу.

— Я пильнував, мамо! — відповів Бану.

— Чому ж тоді купа горошку зменшується?

— Але ж тато вже помер!

— Хто ж його краде?

— А ми про це скоро дізнаємося! Я щось придумав.

Настала ніч. Джунглі заснули. Не було чути жодного крику голодних звірів. Навіть ті, які полювали вночі, теж поснули. Лише зрідка лунали здалеку поодинокі крики папуги, ухкання сови, тріск зламаної кимось гілки. Комахи припинили своє невтомне дзижчання.

Запала така тиша, якої нікому не хотілось порушувати. Навіть вітерець припинив свою гру з листям дерев.

Ананзе, як звичайно, вийшов з своєї могили і наблизився до останньої купи горошку. Але раптом він помітив поблизу неї якесь створіння.

Ананзе виламав гілку. Створіння не ворушилось.

Ананзе тоді покашляв і щосили вдарив гілкою по землі. Невідомий продовжував стояти нерухомо.

— Гей, друже, куди це ти прямуєш вночі? — закричав тоді Ананзе.

У відповідь мовчання.

— Ти що, прийшов мене провідати? — знову звернувся до невідомого Ананзе.

Той мовчав.

— Чи, може, тобі доручили стерегти урожай? Але це роблю я. Слони, буйволи, мавпи так люблять горошок, банани й горіхи, що кожної ночі мені доводиться виходити з могили і відганяти їх. З того часу, як я помер, мені ще не пощастило відпочити. Всі ночі вартую. А ти вночі спиш?

І знову мовчання.

— А, ти не відповідаєш? — знову заговорив Ананзе. — Гляди, я можу розсердитись і побити тебе, та ще й як! Стережися, злодіюко! Ти мене знаєш! Я — Ананзе!

Створіння продовжувало мовчати.

— Ти навіть не збираєшся іти звідси? Ага, хочеш мені довести, що ти хоробрий! Значить, ти мене не знаєш? Повторюю, що я — Ананзе. Я не люблю шуткувати! Стережися, щоб я не розсердився! Ти знову не відповідаєш?.. От нечема! Не відповідати мені, старому Ананзе! Стривай, от я тебе зараз провчу, як ходити на моє поле.

І — лясь! Ананзе дав невідомому ляпаса.

— А! — закричав Ананзе. — То ти ще насмілився схопити мою руку? Яке нахабство! Відпусти її!

Мовчання у відповідь. Тоді Ананзе вдарив удруге.

— Що? Ти схопив і другу руку? Так я вже звільнив її... Бачиш?.. На тобі!.. — Лясь! Ананзе знову дав сильного ляпаса. — Але це вже занадто! — закричав він. Твоя зухвалість лютить мене. Можна жартувати, але не так. Бач, ухопив мої руки! А що ти зробиш з моїми ногами?

І Ананзе почав бити невідомого ногами: трах! трах! Але і їх схопило чудернацьке створіння.

— А! Я розумію! — репетував Ананзе. — Ти прийшов, щоб розсердити мене. Тримаєш мої ноги і руки? Але у мене є ще живіт, що ти з ним зробиш?

І — хлоп! Але й живіт прилип до того, кого Ананзе вважав за живе створіння. А насправді це було опудало, обмащене клеєм.

Наближався ранок. Темрява танула. Перші сонячні промені заграли на верхівках дерев. Село і джунглі поступово прокидалися. Заспівали півні, закричали різні звірі. Незабаром сонце весело засяяло на небі.

Ананзе залишався в полоні. Ніякі хитрощі йому не допомагали. Як тільки Ананзе почув голоси своїх дітей, він знову удав з себе мертвого.

Діти підійшли і закричали:

— Ми впіймали злодія!

— Як він схожий на нашого тата!

— Але ж тато помер!

— Наш тато не може бути злодієм!

Дружина Ананзе і собі підбігла до них. Вона подивилася на свого чоловіка. Ананзе розплющив одне око. Він навіть підморгнув жінці, але Колу, склавши руки на грудях, поважно сказала дітям:

— Ця людина — не ваш батько!

— Що ми з нею зробимо? — запитали діти.

— Спалимо! — відповіла Колу.

І ось вони наклали під ноги Ананзе сухих гілок та листя, а потім підпалили їх.

Вгору піднявся стовп диму. Він роз'їдав очі Ананзе. Бідолаха почав задихатися. До того ж раптом спалахнуло полум'я. Спочатку невеличке, воно все збільшувалося, ставало все червонішим.

Ананзе відчув, що йому в тіло наче вп'ялися тисячі кігтів.

Що робити? Дати себе спалити живцем, як того пальмового пацюка, заскоченого у норі? Невже він, хитрий Ананзе, не зможе врятуватися?

Колу з усієї сили роздмухувала вогонь, ніби вітер і без неї не робив цього.

Від жару клей розтанув. Ананзе поворухнув спочатку ногами, потім руками.

Зібравши сили, він одірвався від опудала і стрибнув з полум'я на жінку та дітей. Схопивши їх, він потягнув усіх у річку, що протікала неподалеку.

Кілька дітей потонуло, а решта випливла.

Всі вони перетворилися на тих павуків, яких ми бачимо й зараз.

Іх завжди можна зустріти коло джерел, потоків і річок.

ПАВУК І ДЗЕРКАЛО

Це було чарівне дзеркало, в яке ніколи не можна було дивитися, інакше — фіть! — і все пропадало, зникало, мов дим.

Треба було бути Павуком, хоробрим, сміливим і цікавим, але дурним Павуком Ананзе, щоб глянути в нього. Саме Ананзе зважився на такий вчинок після стількох страждань, чорних думок і страшних кошмарів, викликаних голодом!

А був час, коли його живіт, завжди повний їжі, нагадував великий барабан там-там. Ананзе дихав тоді запашним повітрям, милувався сонцем і місяцем.

Винний був спокусливий вечірній вітерець, ніжний, чарівний, який ніби нашіптував на вухо:

— А чому б не глянути в дзеркало?.. Чому б не глянути?..

Сталося це так.

Три роки підряд не було дощів. Три роки жодна хмара не з'являлася на небі. Розгніване сонце спалювало все, що можна було спалити, а вітер все живе засипав піском. Висохла земля покривалася тріщинами, які глибшали з кожним днем. Трава, ліси вигоріли. Сонце почало навіть спалювати хати.

В село, де жив Павук Ананзе, прийшов голод. Він ставав дедалі сильнішим і жахливішим. А за голодом прийшла смерть.

Як і всі живі створіння, Ананзе відчував нестерпні муки голоду. В шлунку почалися спазми, у вухах гуло, гіршав зір, у всьому тілі відчувалася слабкість. Кожного вечора він запитував себе, чи зможе встати вранці.

І щоб так-сяк перебути цей час, Ананзе взявся рибалити. Він ходив на рибалку щодня.

Інколи йому чіплялась на гачок черепашка.

Але жодна рибка, наче глузуючи з нього, не потрапляла. Поплавець часто зникав у воді, але саме в ту мить, коли Ананзе хотів підсікати, поплавець знову з'являвся на поверхні, а гачок був пустим.

Отак Ананзе і рибалив. Часто він і ночі просиджував на теплому березі. Вдень його пекло сонце, а вночі кусали москіти. А води в річці з кожним днем ставало все менше. Великі річки, в яких колись тонули люди і тварини, перетворювалися на струмочки. Вода в них мало не кипіла. Інколи знесилена ластівка наважувалася ковтнути цієї води, але враз з криком злітала в небо — вода обпікала їй шлунок.

Ананзе продовжував рибалити. Вже сплив цілий тиждень, а поплавець і не ворухився.

— А, знаю! — сказав собі Павук. — Я сиджу не на своєму звичайному місці.

І він пересів туди, де сидів завжди. Але поплавець залишався нерухомим.

— Чекай! Може, я не так сиджу? Як же я сидів?.. Ага! Ноги в мене були розставлені, голова схилена вправо, а мішок лежав зліва.

Він сідав так, як треба, проте поплавець залишався нерухомим.

— Ну і дурний я! Хто ж так тримає вудку? Ось як треба!

Він брав вудку так, як тримав її раніше. Поплавець залишався нерухомим.

— Що ж робити? — питав себе Павук. — Невжé мені теж доведеться померти з голоду? Мені, Ананзе? Померти з голоду?

І він знову закинув вудку. Червоні кола пливли перед очима Ананзе, чулися якісь голоси. І раптом:

— Що це? Чи це правда? Поплавець! Поплавець рухається! Він потонув!

Ананзе скочив на ноги, схопив вудку, закрив очі, затамував подих, відхилився назад і... сіп! — на березі вже тріпотів Сом... завтовшки з пальчик новонародженої дитини.

Ананзе кинувся на нього зверху і схопив обома руками...

І раптом Сомик завтовшки з пальчик новонародженої дитини сказав йому, звиваючись:

— Відпусти мене, тату Ананзе.

— Що ти говориш? — спитав той.

— Кинь мене у воду, і ти будеш щасливий.

— Знаємо цю пісню! — відповів Павук. — Я сам часто її співав різним дурням.

— Повір мені, ти будеш щасливим, — запевняв його Сомик.

— Ну, годі займатися балачками! Я буду щасливий лише тоді, коли відчую тебе в своєму шлунку, — відповів Ананзе.

— Послухай мене, — знову звернувся до нього Сомик.

— Слухаю!

— Тобі треба піднятися на дванадцятку гілку цього великого баобаба.

— На найтоншу?

— Еге. А потім упади з неї, і в тебе буде все, чого ти забажаєш! — сказала рибка.

— А ти, маленький Соміку, не такий дурний, як я думав! — скрикнув Ананзе. — Он як! І це ти кажеш мені, уславленому майстру на хитрощі? Ти хочеш зі мною зробити те, на що не спромоглася смерть? Цього не буде! Бачили таке — здертися на баобаба, упасти з нього і зламати собі шию за порадою такої малечі!

— Але повір мені! — сказав Сомик завтовшки з пальчик новонародженої дитини.

Його голос був таким благальним і щирим, що Ананзе вирішив спробувати.

За два стрибки він уже був під баобабом і почав здиратися на нього. Йому ніби допомагали тисячі рук, які підштовхували його до дванадцятої гілки. Навіть стовбур з гострими сухими гілляками здавався йому м'яким і рівним.

Сомик, лежачи на білому піску, робив йому якісь знаки. І він вже не був маленьким, а ставав все більшим і товщим.

Але от і дванадцята гілка.

Ананзе заплющив очі і — гоп! — скочив униз, але так, щоб не впасти на голову. Адже впасти на неї — значить, зламати шию, це — смерть. Зламати руку чи ногу — це ще півбіди.

Ледве Ананзе випустив гілку, як раптом опинився в розкішному і чудовому місті. В таких містах Ананзе ще не бував. Навкруги він бачив щасливих і радісних людей, всюди стояли прекрасні палаци, яскраво блищали вогні всіх кольорів, які надавали вночі цьому місту чарівного вигляду.

Здивований Ананзе промурмотів:

— А він мене не обдурив, цей маленький Сомик завтовшки з пальчик новонародженої дитини!

Потім Ананзе потрапив на велике поле, де росли всякі смачні плоди. І він їх їв, їв, аж поки не відчув, що лусне.

Ананзе вирішив залишитися в цій чудовій країні. Скоро він став товстим і жирним. Він втратив всяке поняття про час.

Одного разу його схопили зненацька в якійсь схованці і відвели до Королеви цього чудового міста.

Ананзе поводить себе так добре, що його призначили першим міністром королівства.

Перед цим Королева йому сказала:

— Ти можеш робити в моїй державі все, що завгодно; що завгодно можеш робити і в моїх палацах. Але попереджаю: ніколи не дивися в дзеркало, яке стоїть у маленькій кімнаті.

— Гарзд! — відповів Ананзе.

Від цього дня і почалися його муки.

— Чому мені не можна дивитися саме в це дзеркало, коли все інше мені дозволено?.. Мабуть, дзеркало чарівне! — говорив він, страждаючи від цікавості. — А! Королева, мабуть, хоче пожартувати з мене! Що за звичка!

А дзеркало, яке стояло в маленькій кімнаті, було схоже на всі інші дзеркала.

— Ага! — сказав Ананзе, здаля позираючи на нього. — Воно тому і має простий вигляд, що чари його дуже великі.

Вечірній вітрець злегка лоскотав Павукові п'яти, ніжно пестив шию і щось нашіпував. Він був таким спокусливим, цей легенький вечірній вітрець, він так нашіпував на вухо, що... Ананзе не витримав і сказав собі:

— А чому б не подивитися в дзеркало?

І він подивився.

Відразу ж Ананзе опинився на пекучому березі ріки з вудкою в руці, а поплавець нерухомо лежав на воді.

Павукові страшенно хотілося їсти! Їсти! Раптом поплавець ворухнувся і потонув!

Ананзе смикнув і витягнув маленького Сомика завтовшки з палець новонародженої дитини.

Щасливий рибалка обережно вийняв з його рота гачок. Але Сомик нічого не сказав.

— Ага! Ось і ти, мій друже! Ну, як справи? — вигукнув Ананзе.

—...

— Ти мене не впізнав? Що ж, буває!.. Ти звик робити приємне потайки... Проте я тобі надзвичайно вдячний.

—...

— Та це ж я, Павук Ананзе... Той, що тебе вже витягав з води! Ти

що, не пам'ятаєш про нашу першу зустріч? Це було такого самого ранку. Я тебе витягнув, і ти мені сказав... Чекай, що ти мені сказав?... Ага... ось: «Відпусти... мене... Повір мені... Ти будеш щасливим... В тебе буде все, чого ти забажаєш...»

— ...

— Чи, може, ти хочеш, щоб я тебе підсмажив?

— Як тобі завгодно, — відповів раптом Сомик.

— Але за кого ти мене вважаєш? Підсмажити свого друга! Цього ніколи не буде! Хочеш, я пушу тебе у воду?

— Як тобі завгодно! — повторив Сомик.

— Але, може, ти знову порадиш мені вилізти на дванадцятую гілку баобаба? Того разу я послухав тебе, дістався до неї і звідти — гоп! — стрибнув... Ай! Як я спочатку боявся... Але ти лежав на березі і робив мені підбадьорюючі знаки... Може, ми знову повторимо?

— Як тобі завгодно!

— Як мені завгодно! Але ж я тільки цього й бажаю. Зачекай! Я зараз вилізу. Я лізу.

Та цього разу лізти було дуже важко. Великі гілляки заважали на кожному кроці Ананзе весь подряпався. Але все ж таки доліз до дванадцятої гілки, яка розхитувалася, наче човен на хвилях.

Потім Ананзе рішуче плигнув і щосили гепнувся об землю.

На щастя, він не помер. Інакше б тоді він не міг робити свої подвиги, а нам, людям, не було б чого розповідати довгими вечорами. Тимчасом історії про хитрого Павука Ананзе цікаві. Послухайте їх...

Я К П А В У К З А Р О Б И В Б И К А

Убога було поле, на якому росли ожина і чагарники, такі густі, що навіть змії тікали від них.

Коники не сюрчали в непролазних кущах. Метелики ніколи не сідали в цьому місці.

Адже поле належало богіві.

На полі виріс баобаб, великий незграбний, кривий, товстий та колючий. Мабуть, він був прадідом всіх баобабів. Навіть на вигляд він був огидний, не схожий на звичайні дерева, і птахи ніколи не сідали на нього. Невідомо, для чого бог створив таке страховисько.

Люди дивилися на місяць, зірки, океан, слухали співи веселого вітерця, милувалися красивими пташками й метеликами, та коли помічали баобаб, то казали:

— Все ж таки бог міг би створити щось приємніше! Навкруги така краса, а поруч — потвора!

Люди казали це і вдень, і вночі, і вранці й увечері.

А їхні слова повторювали птахи в різних місцях.

Про це ж говорили легкі і барвисті метелики.

Сонце, місяць, вітер теж говорили про цей великий, незграбний, кривий та колючий баобаб.

Все в природі так обурювалося, що бог вирішив його зрубати. Зрубати? Так... Але не сокирою, не яким-небудь гострим лезом! Чим же тоді? В тому-то й справа! Бог вирішив зрубати баобаб... язиком!

Чи можна зрубати дерево язиком?

Мабуть, ні. Бо вже давно бог запрошував всіх на цей подвиг, але ніхто не зважувався. І баобаб стояв.

Більше тисячі разів бог звертався до всіх із закликом. Проте ніхто не приходив.

Тисячу разів його гінці оббігали світ. І ніхто не з'являвся і не казав: — Я хочу зрубати баобаб язиком! Язиком — і нічим більше!

А баобаб, напевне знаючи, що ніхто не з'явиться, зухвало погойдував своїми кривими і гострими гілками. Здавалося, він дражнив людей.

Вже десять тисяч разів гінці закликали охочих на подвиг. Але, поглядаючи один на одного, всі відповідали:

— Зрубати дерево — можна! Але не язиком все ж таки!

Призначений строк вже минав, коли вранці до бога з'явився Ананзе.

— Що скажеш нового, Ананзе? — звернувся до нього бог.

— Я щойно повернувся з великої подорожі і дізнався, що ти хочеш зрубати свого баобаба.

— Так, але тільки язиком... — відповів бог.

— Хіба ж це важко? — сказав йому Ананзе. — І ти не знайшов нікого, хто б насмілився це зробити?

— Нікого! — відповів бог.

— Що ж, тоді я зрубаю цей баобаб. З допомогою свого язика. Треба довести тобі, що на землі ще існують розумні створіння. А зрубати дерево язиком?.. Та це ж зовсім легко.

— Ти можеш це зробити?!

— Інакше б я не прийшов! — з погордою відповів Павук. — Але чому ти хочеш зрубати баобаб? — запитав він бога.

— Тому що мені вже обридло слухати скарги на нього. Вони заважають відпочивати. Всі тільки і говорять про великий, незграбний, кривий і колючий баобаб. На нього скаржаться сонце, зірки, місяць, вітер, люди й птахи. І я вирішив зрубати його.

— Язиком?..

— Авжеж! — ствердив бог. — Бачиш отого бика? Це кращий бик з мого стада. І він стане твоїм.

— О! — зрадив Ананзе. — То можеш дати наказ відвести його до мене. Вважай, що баобаб зрубаний!

— Вже зрубаний?

— Ні, я тільки хочу сказати, що вже виграв. Коли потрібно розпочинати?

— Коли хочеш. Сьогодні ввечері, завтра, післязавтра. Стривай, я забув тобі сказати ось що. Попередь мене, коли почнеш рубати. Я дам тобі свідка.

— Свідка! Щоб наглядати за мною? — образився Ананзе.

— Так. Тебе буде супроводжувати один з моїх хлопчиків.

— Гаразд. То я починаю завтра вранці, — відповів Ананзе.

Коли настала ніч, він прийшов до баобаба і заховав сокиру, яку відточував протягом двох місяців.

Ще сонце не зійшло, а вже Ананзе скочив з ліжка, і, навіть не вмиваючись, побіг до баобаба. Там на нього вже чекав хлопчик.

Ананзе швидко поставив драбину, роздягнувся і з піснею взявся за роботу:

— Ляп! Ляп! Язиком
Баобаб я рубаю,
Собі їжу заробляю!
Ляп! Ляп! Язиком!

— Гей, малий! — звернувся він до хлопчика. — Я дуже хочу пити. Дай мені води.

— У мене немає води, тату Ананзе! — відповів той.

— Ой, як я хочу пити, пити! — вів своє Ананзе. — Я помру від спраги! Та й язика мені необхідно змочити. Адже я ним працюватиму. То, може, принесеш мені води, хлопчику?

З цими словами Ананзе дав йому кошика. І дитина пішла шукати воду.

Як тільки хлопчик одійшов, Павук скочив униз, схопив сокиру і стук! стук! стук! Тріска так і полетіла з баобаба. Там, де врубалася сокира, з'являвся червоний, як кров, сік, сік великого, кривавого і незграбного баобаба.

Зарубок ставало все більше й більше, вони спливали червоним соком.

Навіть сонце стало червоним-червоним. А гілки дерева з кожним ударом тремтіли все безнадійніше, наче просили пощади.

Та Ананзе не дивився на них. Він продовжував рубати, рубати з силою і завзяттям. Адже він повинен одержати бика! Хоч хитрощами, але виграти його у бога.

Дерево почало кричати і вити від болю.

Ананзе продовжував свою роботу.

Незабаром повернувся хлопчик з корзиною на голові.

— Ну, що там? Де вода? — спитав його Ананзе.

— Посудина погана. Вода з неї всюди витікає!

— От я, негіднику, розкажу про все богу! Бачиш, я ледве дихаю, а ти мені навіть води не принесеш. Чи, може, ти хочеш, щоб я вмер?

І — ляп! ляп! — він почав знову бити язиком по стовбуру баобаба.

Дитина заплакала.

— Чи скоро ти скінчиш плакати? — знову закричав на хлопчика Ананзе. — Це я повинен плакати! Ти думаєш, легко рубати язиком?

— Ні...

— Чого ти на мене дивишся? Ніколи не бачив? І довго будеш отак стояти? Біжи швидше по воду!

І хлопчик знову пішов до річки, взявши другого кошика.

А Ананзе мерщій схопив сокиру і почав рубати далі.

Дерево просило пощади. Ананзе продовжував рубати. Баобаб почав хилитися. Ананзе рубав. Гілки тремтіли від болю, сік дерева лився ручаями.

Ананзе з люттю рубав.

Нарешті... кра-кра!.. шшш... гуп! І великий, незграбний, кривий і колючий баобаб упав.

Навколо нього з радістю затанцював, заспівав вітер.

Хлопчик повернувся в ту саму мить, коли баобаб повалився на землю.

Прийшовши з Ананзе до бога, дитина ствердила, що Павук зрубав дерево одним язиком, без сокири чи якогось іншого гострого інструмента.

Тоді бог віддав йому бика, і Ананзе пішов геть, наспівуючи пісеньку:

Як легко бога обдурити,
Коли у тебе добра голова.
Як легко бога обдурити,
Коли в старого розуму нема.
Скажіть, ну де це бачено на світі,
Щоб баобаб рубати язиком?
Як легко бога обдурити,
Від нього Ананзе іде з биком.

І він пішов, залишаючи позаду селища і ліси, океани й пустелі, гори й долини. Він був зажерливий і тому хотів з'їсти бика сам. Жодна мурашка, жодна муха не повинна була сідати на нього. Навіть вітрові не дозволялось пролітати поруч, щоб не відносити запах. Але просити його, щоб він не дув, — даремна справа! Тому Ананзе час від часу зупинявся, щоб пересвідчитися, чи немає мух.

І як тільки він зупинявся, вони відповідали: «Бдззжжум!..»

Тоді Ананзе прямував далі.

Нарешті він прийшов у таке місце, де не було вже ні мурашок, ні мух. Воно було зовсім безлюдним і спокійним, таким безлюдним і спокійним, що вперше за своє життя Ананзе злякався.

— Що ж, отут я і з'їм свого бика! — сказав Ананзе.

За якусь годину він убив бика, здер з нього шкуру, порубав на шматки, поклав у казан і розпалив вогнище. Ананзе вже приготувався їсти, коли раптом з неба щось упало.

— О! Це, мабуть, гарбуз з горілкою. М'ясо бика таке жирне, що його краще запивати доброю пальмовою горілкою. Ясно, що мені його послав бог! Як старий піклується про все!

Ананзе підхопився і підбіг до того, що впало з неба... Це було якесь потворне створіння.

— Хто ти? — скрикнув Ананзе.

— Твій гість! — відповіло дивне створіння.

— Який гість? Хіба ти мені допомагав рубати баобаб, щоб бути моїм гостем? — спитав Ананзе

— Бог послав мене до тебе. Адже ти в моєму царстві.

— Тоді краще дозволь мені піти звідси, — попросив Павук.

— Нізащо...

— Але ж зрозумій: я зараз на твоїй землі. Значить, це я гість. Це ти повинен прийняти мене, як гостя.

— Згода... Але все ж таки ти мене почаствуєш тим, що в тебе є... смаженим м'ясом, до якого не повинні торкатися навіть мурашки, мухи і вітер.

— Що ж, іди за мною, — сказав Павук.

— Я не можу ходити. Мене носять.

— Хто тебе понесе? — здивувався Павук.

— Ти!

— Я, Ананзе? Щоб я ніс таку гидку, брезклу і липку потвору, як ти?

— І все ж таки ти мене понесеш? — відповіла потвора.

— Нізащо! — вигукнув Ананзе.

— Якщо ти відмовишся і втечеш, у тебе зламаються ноги, трісне голова і виросте горб.

Ананзе не повірив і хотів бігти, але відразу відчув, як у нього ламаються ноги, тріскається голова і виростає горб на спині.

Йому таки довелося взяти потвору на плечі.

Тільки тепер він зрозумів, що до нього в гості завітала сама Смерть.

Дійшовши до вогнища, він скинув її на землю: геп! А сам хотів узятися за смажене м'ясо.

— Якщо ти хоч доторкнешся до нього, — сказала Смерть, — ти помреш!

Ананзе лишалося тільки дивитися, як вона з'їла всього бика, не почаствувавши власника м'яса навіть кісточкою.

Ананзе думав: «От тобі й бог! Значить, старого скупиндю не так легко обдурити!»

Попоївши, Смерть заснула і почала навіть хропти.

Тоді Ананзе штовхнув її у вогнище, і Смерть, яка була надзвичайно товстою і жирною, відразу розтопилася.

— Ось тобі! Ти з'їла мого бика! А тепер я з'їм тебе. Це справедливо.

Вмочивши палець у жир, він лизнув його. І відразу ж язик почав товстішати, товстішати, а потім почорнів.

Та Ананзе не злякався. Невелике нещастя, коли язик став більшим, ніж звичайний, і почорнів!

Через кілька днів він запросив усіх звірів до себе на бенкет. Після бенкету відбулися змагання з плавання.

В них взяли участь всі звірі. Але для того, щоб поплисти, треба було залишити свій язик на березі. Всі звірі поклали язики на призначене місце.

Собака також поклав свій язик. Але більш недовірливий, ніж інші, він вийняв також одне своє око і поклав його поруч з язиком.

Поки звірі весело купалися і плавали, Ананзе тихенько вийшов з води і хотів взяти язик Собаки. Але поруч лежало око, око дивилося на нього, слідувало за його рухами.

— О Собако, — промурмотів Ананзе, — ти ніколи-ніколи не забуваєш про обережність, навіть під час розваг. Ти думаєш, я хочу взяти твій язик? Ні! Я на нього лише подивився.

Тоді Ананзе взяв язик Барана і поклав на його місце свій, товстий і чорний.

Після цього знову спустився у воду, але в ту ж мить дав сигнал закінчувати змагання і гру.

Кожен із звірів знайшов свій язик, крім Барана.

— Мій язик! Хто взяв мого язика? — закричав Баран.

— Але ж ось він! — відповів йому Ананзе.

— Це не мій, він товстий і чорний, — плакав Баран.

— Звичайний собі язик! — наполягав Ананзе. — Бери його. Кожен з нас має свій.

І Баран змушений був узяти огидний чорний язик, який і лишається в нього по цей день.

Я К У С В И Н І З Н И К Х О Б О Т

У Свині в давні часи був хобот, розкішний хобот. Він був довший і навіть красивіший за хобот Слона. Але це було давно, так давно, що навіть сама Свиня цього не пам'ятає.

Всі звірі милувалися хоботом Свині, про нього тільки й говорили. Таким красивим був хобот Свині! Про нього говорили так багато, що навіть Слону стало заздрісно.

Заздрив Свині й Ананзе. Адже в присутності його, царя хитрощів, звірі насмілювалися вихвалити прекрасний хобот Свині, наче натякаючи: «Он як! А тобі нічим і похвалитися! Немає нічого, що могло б зрівнятися з хоботом Свині!»

Як! А його хоробрість? А його неймовірні витівки? Ні, звірі ще його узнають!

Проте Ананзе не сердився на Свиню.

І якщо йому одного разу довелося одрубати їй прекрасний хобот, то виною цьому був такий випадок...

Село Ананзе було великим, сьомим за розмірами після селищ Слона, Носорога, Буйвола, Лева, Пантери і Тигра.

Це було сім могутніх царів-звірів — сім велетнів джунглів.

Між ними існувала угода, за якою вони повинні були подавати допомогу одне одному в разі необхідності. Жоден з них не мав права приймати якісь важливі рішення без поради з іншими.

Ананзе міг, коли йому дозволяв час, обідати у Лева, Пантери чи спокійно спати у Слона, а велетень Слон міг скільки завгодно кататися по землі Буйвола, не боячись, що якась мурашка насмілиться полоскотати його хобот. Мурашки знали, що подібна зухвалість привела б до знищення всього мурашиного роду. І обережні Мураші, визнаючи свою слабкість, трималися якомога далі від всевладних царів джунглів.

— З цими велетнями, — говорили вони, — завжди треба бути обережними. Недарма їх оточує багато звірів, які живуть за їхній рахунок і які здатні виконати найжорстокіший наказ своїх володарів.

І Мураші намагалися жити тихо та смирно.

Вони правильно робили, бо всі інші звірі завжди всього боялися і завжди тремтіли. Вони тремтіли, коли Лев позіхав. Вони тремтіли, коли Пантера показувала свої гострі пазури. Вони тремтіли, коли в шлунку Тигра починало бурчати.

Звірі тремтіли весь час: одні — боячись за свій прекрасний хобот, за свої вуха чи гребінець, інші — за свою красиву шкуру, довгий хвіст та всякі прикраси.

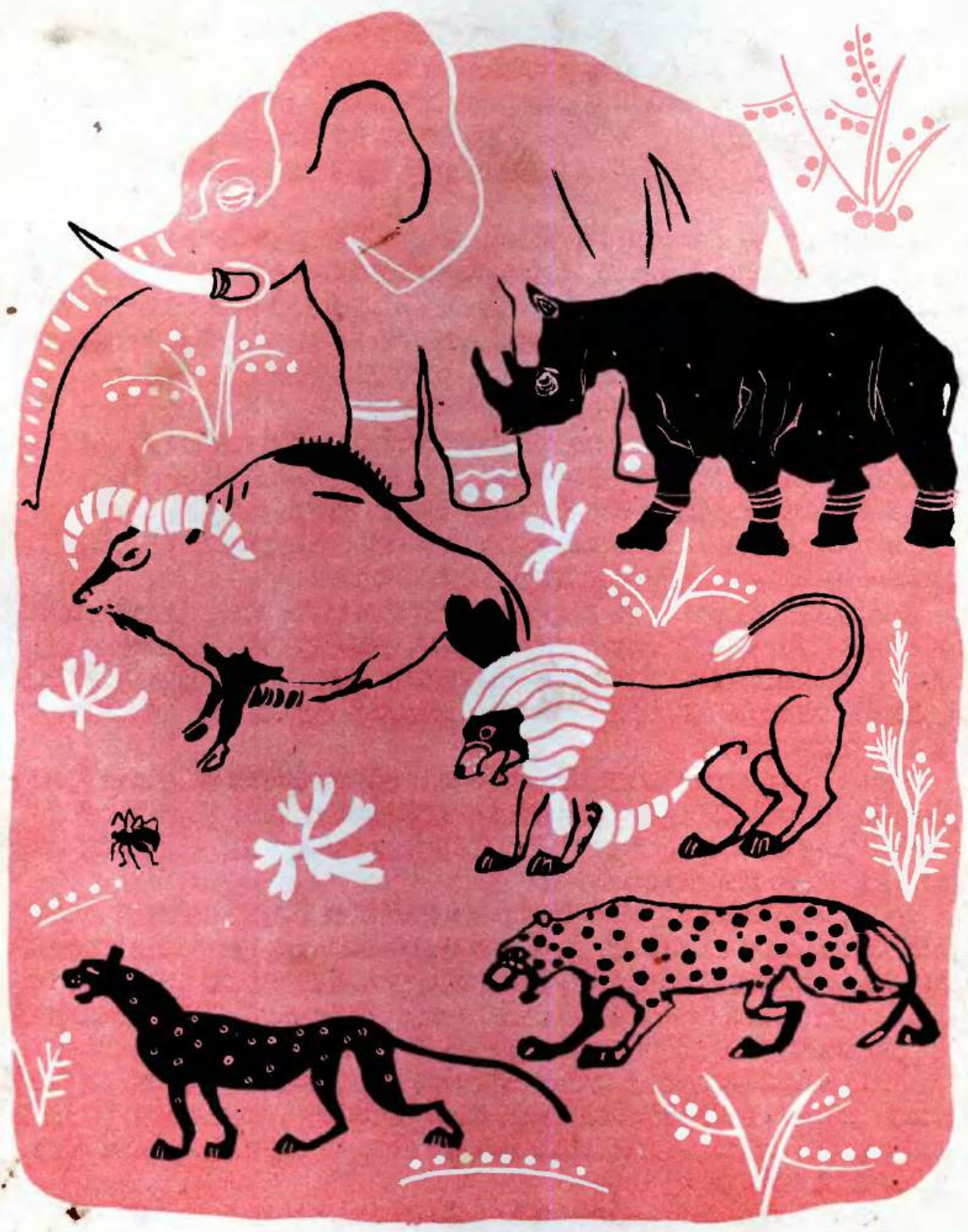
Кожна тварина знаходила причини для пояснення свого тремтіння, виправдання своєї поведінки. І всі вони мовчки терпіли право найсильнішого, тобто право кожного з семи царів тваринного світу їсти їх.

Найулюбленішою розвагою цих семи могутніх звірів було полювання. Кожен з них по черзі наводив жах на джунглі. І кожного дня всі свійські тварини в селищах людей тремтіли так само, як і дикі звірі. Бо коли полювання в лісі було невдалим, велетні джунглів нападали на тварин, що належали людям.

Так жили звірі протягом багатьох-багатьох років.

Якось на полювання в джунглі вийшов Буйвол із своїми родичами. І ніхто з них не повернувся. Їх чекали довго: день, два, місяць, п'ять місяців. Але ніхто так і не прийшов. Їх шукали — і нікого не знайшли. Джунглі помстилися розбійникам...

Буйвол і його родичі зникли, від них не залишилося жодного сліду,

жодної кісточки. Звірі, які шукали їх, оглянули всі джунглі, але змушені були ні з чим повернутися до решти своїх володарів.

Після зникнення Буйвола володарі джунглів почали поводитися з іншими звірами ще жорстокіше. Лев ламав їм кісточки. Носорог розпорював животи. Тигр здирав з них шкуру, наче помщаючись за смерть Буйвола.

Нешасні звірі тремтіли як ніколи. А про Зайця нема чого й казати, бо він весь час трусився, як листок. Мураші тепер навіть не виповзали на поверхню. Вони б легко могли показати місце, де був заритий мертвий Буйвол. Але... але володарі джунглів обвинуватили б їх у вбивстві Буйвола і його родини. Тому вони вважали за краще сидіти в своїх норах, навіть не висуюючи носа.

Через деякий час з полювання не повернувся Лев із своїми родичами. Сам могутній Лев, цар джунглів, був покараний джунглями.

Незабаром настала черга Пантери, потім Тигра, Слона і Носорога. Здавалося, справжнє лихо звалилося на сімох володарів джунглів. І ніхто вже не міг розшукати рештків жодного з них.

Залишився тільки один Ананзе. Захопити його зненацька було не легко. Джунглі помстилися Буйволу, Леву, Пантері, Тигру, Слону і Носорогу. Але вони не могли перемогти Ананзе. І джунглі добре це знали.

Отож, Ананзе доводилось тепер самому займатися улюбленою грою — полюванням.

Одного разу, коли сонце було вже над самою головою, а тіні дерев і тварин стали дуже короткими, Ананзе сів спочити біля підніжжя гори. Втомлений довгим полюванням, він трохи задрімав. Крізь сон йому здалося, що хтось наближається до нього.

Ананзе розплющив очі, і що ж він побачив? Велетенського духа з товстим і довгим носом! Ніс його був таким товстим, що з ним могли б зрівнятися тільки сто баобабів, складених разом; і таким довгим, що навіть десять пальм, поставлених одна на одну не зміряли б його довжини.

Страховище почало голосно дихати. В його потворний ніс входило і виходило повітря всієї землі, створюючи жахливий шум. Він був сильніший за грім, за гуркіт падаючих скель у горах, гучніший за ревіння урагану, що вириває з корінням дерева. Звірі падали мертвими, ледве їх зачіпав подих цього духа.

— Ого! Який ніс! — зареготав Ананзе.

— З його допомогою я полюю! — гордо відповів дух.

— Ніс для полювання? Хай йому чорт! Які дивні речі трапляються на світі! А я гадав, що вже все бачив! А з чого зроблений цей дивний, велетенський і потворний ніс, який дихає повітрям всієї землі?

З цими словами Ананзе виліз на ніс духа і почав розглядати його, вивчати, погладжувати долонею. В цей час в голові Павука складався хитрий замір. А навколо скаженів ураган.

Ананзе, голова якого ніколи не відпочивала, ставив духу сотні запитань. І дух, люб'язно відповідаючи на них, голосно сміявся над здивуванням Павука.

Але якими словами можна розповісти про жахливий сміх духа? Найтовстіші баобаби, пальми, міцні червоні дерева і могутні дуби ламалися, виривалися з корінням, розсипалися на тріски від цього сміху.

Коли звірам щастило уникнути смертоносного дихання, дух посилав до них своїх дітей, які починали дразнити тварин.

— Щастя ваше, що ви діти Великого Носа! А то б ми вам показали! — загрожували їм звірі.

— Покарайте їх! — втручався дух. — Якщо діти погано себе поведуть, їх вчать і карають! Покарайте їх!

Та коли звірі наближались, щоб покарати дітей Великого Носа, він робив «пфу! пфу!», і під струменем повітря звірі падали мертвими.

Ананзе, вивчаючи дивний ніс, увесь час думав і вираховував.

Як король хитрощів, він день і ніч думав. Навіть засинаючи, Ананзе ніколи не закривав одночасно обох очей. Він спав, заплющивши лише одне око.

І, навіть стоячи на носі духа, він не переставав щось обмірковувати. Схопившись за голову, Ананзе сказав собі:

— Дурна це робота — завжди бігати за дичиною! Досить мати такий ніс і робити ним «пфу! пфу!», щоб завжди приносити здобич у достатній кількості. Щоправда, у мене немає такого носа! Але схожий велетенський ніс можна зробити.

Підібравши тварин, убитих страховиськом, Ананзе повернувся додому.

Він скликав усіх комах і павуків, мешканців близьких селищ, ліг на спину і звернувся до них:

— Ідіть на берег річки, в гори, куди хочете. Але щоб принесли мені

піску і глини! Потім ви зліпите мені ніс, такий товстий і великий, як он та гора!

Павуки і комахи вклонилися і пішли. Вони пішли в гори, до річок, зібрали там весь пісок, змішали його з глиною, побудували драбини і розпочали роботу.

Вони працювали без відпочинку і так потомилися, що падали з ніг, бо до вечора необхідно було зробити ніс, такий великий, як он та гора!

І вони його закінчили, цей величезний, потворний ніс. Цілу ніч під цим важким глиняним носом палав вогонь, щоб його висушити.

А вранці шістсот сімдесят п'ять найдужчих павуків поклали його собі на спину, щоб іти на полювання.

Ананзе пишався новим носом.

На нього дивилися всі джунглі: птахи, комахи, дерева. Йому навіть здавалося, що в криках птахів, дзижчанні комах, шелестінні листя на деревах він чує запитання: «Відколи у Ананзе з'явився такий ніс?»

В порівнянні з цим велетенським носом сам Павук був зовсім, зовсім маленьким. Зухвала Мавпа, стрибаючи з дерева на дерево, глузувала з Ананзе. Зверху на ніс сідали для відпочинку бабки. Хитрі ліани чіплялися за нього.

Нарешті після трьох днів ходи, зустрілося стадо Антилоп, які гралися на галявині.

Ананзе відразу ж послав своїх дітей роздратувати тварин.

Розгнівані Антилопи сказали їм:

— А! Щастя ваше, що ви діти Великого Носа! А то б ми вам показали!

— Покарайте їх! — відповів Ананзе. — Покарайте їх! Якщо діти погано себе поведуть, їх вчать і карають!

Тоді стадо Антилоп кинулося переслідувати павучат. Ананзе почав щосили дмухати:

— Пфу! Пуф! Пфу! Пуф!

Нічого! Навіть листя на деревах не шелестіло. А стадо все наближалося, до нього приєдналися інші Антилопи.

Ананзе метушився біля свого велетенського носа, який лежав на спинах шестисот сімдесяти п'яти дужих павуків.

— Пфу! Пуф! Пфу! Пуф!

Але, як на сміх, не ворухнувся жоден листочок на дереві, не впала жодна порошинка. Коло потворних ніздрів носа було зовсім тихо, лише кружляла комашня... Навкруги спокійно щебетали птахи, гралися мавпи, ганялися один за одним метелики.

А стадо Антилоп насувалося.

— Пфу, Пуф! — дмухнув Ананзе.

Та смертоносного дихання не було. Комахи вільно повзали в ніздрях. Вони заходили, виходили, злітали, знову сідали.

Павуки-носії затремтіли, задрижав велетенський ніс, затремтів і сам Ананзе. Не можна сказати, хто з них більше дрижав. В усякому разі, Ананзе, тремтячи, наказував своїм носіям:

— Не дрижіть! Дозволимо Антилопам ще наблизитися, а там побачимо!..

— Пфу! Пуф! Не ворухіть мій ніс! — кричав він.—Що я вам кажу! Пфу! Пуф! Будете ви стояти спокійно?

Антилопи наближались. От вони вже майже добігли до перших павуків-носіїв. Тоді Ананзе закричав:

— Рятуйся, хто може!

Павуки тільки на це і чекали! Паніка охопила всіх шістсот сімдесят п'ять носіїв. Почалася безладна втеча.

— Заривайтеся в землю! Ховайтеся в тріщини! — продовжував кричати Ананзе.

А ніс? Як! Ви ще питаєте, що трапилось з носом? Ніс, який лежав на спинах тремтячих павуків, одразу почав розсипатися. Від нього залишилися одні уламки!

Кожен павук ховався в першу ж зустрічну шпарку. Іноді п'ять, шість, десять, двадцять павучат намагалися всі разом влізти в якусь одну тріщину, але потім залишали її і тікали далі. Вони хотіли б бути далеко-далеко від цих розлютованих Антилоп, дихання яких вони відчували на своїх спинах.

Павучата штовхали свого батька і підставляли йому лапи. Ананзе відповідав їм тим самим — штовхав і підставляв свої лапи.

Всі перекидалися, знову піднімалися і бігли ще швидше, бо Антилопи... так, Антилопи були вже тут, поруч... вони вже починали давити втікачів...

І раптом всі павуки провалилися в якусь дірку.

— Ху! Дуже вчасно! Коли б наша втеча продовжувалася й далі, з Ананзе і його родом павуків було б покінчено! — почувлися з усіх боків голоси павучат.

Антилопи глузували з павуків, упевнені в своїй перемозі, коли раптом трапилась оця рятівна діра, яка відразу поглинула Ананзе і його дітей

Розлютовані Антилопи ще довго крутилися навколо павучого сховища. Вони думали, як би їм дістати всіх павуків.

І саме в цю мить з'явилася Свиня з своїм чудовим хоботом. Вона ішла в поле. На голові в неї була корзина, в руці паличка, в зубах люлька і під пахвою — сітка від мух. Коротенькі ніжки Свині були взуті в дерев'яні черевички. При кожному кроці вони робили «кляц! кляц!», а люлька пихкала, наче відповідаючи, «пум! пуф!»

Антилопи помітили Свиню і зраділи.

— Гляньте! Та це ж сестриця Свиня із своєю довгою рукою! Вона швидко нам допоможе.

— Що трапилось? — звернулася до них Свиня.

— Що трапилось? А те, що до нас в найпотаємніші місця відпочинку з'явилися якісь нахаби і почали нас дразнити. І ми хочемо їх покарати так, щоб вони назавжди нас запам'ятали.

— Цілком справедливо! — озвалася Свиня. — Тепер нас, мирних тварин, ніхто не хоче поважати. Ми повинні себе захистити і довести всім цим мисливцям, що саме ми — господарі джунглів. Але, до речі, де ж ці негідники?

— В цій норі! — відповіли Антилопи.

— А хто вони?

— Ананзе і його діти.

— Ананзе? — скрикнула Свиня. — Ви кажете, Ананзе?

— Так!.. Ананзе!

— Он що! Тоді я його спіймаю! — відповіла Свиня, поклавши на землю корзину, сітку, люльку і паличку. Потім вона продовжувала: — Уявіть собі, що одного дня він насмілився... але це довго розповідати. Отже, одного дня Павук, який зараз тремтить у цій норі, мав нахабство з'їсти моє порося, найкращу дитину, яка будь-коли з'являлася на світі. Воно було таке товстеньке, прекрасне і рожеве, це поросятко з шовковою щетинкою! Не поросятко, а справжній ангел. Так от, Павук з'їв моє золотко, це чудо природи. З того часу ми з чоловіком плачемо, сумуємо і шукаємо тільки випадку, щоб помститися...

— Але ми також хочемо помститися! — закричали Антилопи.

— Що ви! — запротестувала Свиня. — Вас Ананзе тільки подразнив, а у мене з'їв моє поросятко!.. Я примушу павуків всіх вийти звідти. Зараз ви побачите їх на кінці мого хобота.

Антилопи аж затанцювали від радості, нетерпляче чекаючи, коли можна буде розчавити Павука і його дітей.

— От сигнал, яким я повідомлю вас, що впіймала і тримаю цього негідника, — сказала Свиня. — Як тільки ви побачите, що мій хвіст (а у Свині хвіст тоді був розкішний!) починає швидко крутитися, це буде означати, що я тримаю Ананзе. Тоді кидайте на мене білу глину, білу глину на знак перемоги.

І Свиня погордливо і сміливо встромила в нору свій прекрасний хобот.

Готовий на все, Павук почав готуватися до бою.

Він розпалив вогнище і поклав у нього свої гострі, довгі мисливські ножі.

Похитуючись направо і наліво, хобот опустився в нору і врешті дійшов до самого низу.

Павучата в цей час щосили роздмухували вогонь, який скоро аж загудів. Ножі почали розжарюватися і червоніти.

Ананзе стежив, як до нього повільно наближався хобот, прекрасний хобот Свині.

А ножі все більше розжарювались. Вони скоро стали такими розпеченими, що вже нагадували полуденне сонце.

Антилопи нагорі від радості танцювали і співали. Адже Павука зараз буде знищено!.. І на їхню долю випаде честь звільнити світ від усього павучого роду!..

Тим часом хобот повертався вправо, вліво, єпускався, підіймався, обмацував усе, на мить зупинявся, наче для того, щоб зібратися з силами, а потім знову відновлював свої розшуки.

Тепер ножі були яскравіші за полуденне сонце.

Хобот все наближався. Павук пильно стежив за ним. Коли хобот був уже зовсім близько, Ананзе вийняв з вогню один ніж, замахнувся ним і—фіть! — відрубав прекрасний хобот Свині.

Від жахливого болю Свиня швидко-швидко закутила хвостом.

— А! Нарешті! Вона його впіймала! — заревло величезне стадо Антилоп.

І вони почали кидати на спину Свині білу глину. Хвіст продовжував безперервно крутитися, а купа глини все росла на спині нещасної Свині, яка здригалася від болю і ладна була тікати світ за очі.

Нарешті їй пощастило визволитися.

І що ж побачили Антилопи?

Вони питали одна одну:

— Рило?

— Що трапилося?

— Куди ж зникнув прекрасний хобот Свині?

І раптом, опам'ятавшись, Свиня заверещала. Заверещала так, як можуть верещати тільки свині.

Перелякані Антилопи розбіглися і залишили Свиню напризволяще. А та, в свою чергу, кинулася бігти, швидко бігти, боячись, що Ананзе почне її переслідувати.

Але він і не думав цього робити. В своєму сховищі разом із павучатами Ананзе ласував її прекрасним хоботом, наповненим салом.

З того дня у Свині і з'явилося рило.

ПАВУК АНАНЗЕ І ЙОГО СИН

У Ананзе був не син, а справжнє нещастя. Він пізно лягав, пізно вставав. Він нічого не вмів і не хотів робити. Він тільки любив гратися, а після гри падав на землю, засинав і хропів. На нього не впливали ніякі умовляння. Він сміявся усім в обличчя і взагалі поведився, мов п'яний розбишака.

Ввечері він сідав коло вогнища, гріючи завжди холодні руки. Тоді його коліна досягали шиї. Дивлячись на нього, Ананзе питав себе:

— І це мій син? Син Ананзе, відомого цілому світові короля хитрощів, найрозумнішого створіння! І в нього такий син?

Одного дня його син після великої прогулянки лежав на землі і хропів.

Ананзе подивився на нього і раптом почервонів од гніву. Грубо схопивши його за плечі, Ананзе сказав:

— Іди в свою справжню родину! Я тобі не батько!

— В яку родину? І хто ж тоді мені батько? — здивовано запитав його син.

— Не сперечайся. Забирайся в свою родину!

— Але ж в яку родину, тату?

— Негіднику! І ти ще базікаєш, коли я тобі наказую забиратися?

Незважаючи на загрозовий тон Ананзе, син знову зібрався лягти спати.

Тоді розгніваний батько схопив його обома руками, розкрутив над головою і щосили кинув далеко-далеко. Він закричав услід:

— Забирайся в свою родину, ти не мій син! Ти ніколи не зможеш стати другим Ананзе.

Так Ананзе вигнав з дому рідного сина.

Але що його примусило так зробити?

Зараз я про це вам розповім.

В той час в країні був голод. Джунглі і селища вимирали. Всюди панувало нещастя і лихо.

В річках і джерелах не залишилося жодної краплини води. Небо було суцільним розпеченим шатром. Сонце так пекло, що навіть океани почали випаровуватися. Над розжареними пісками здіймалися і крутилися вогняні вихори.

Вижити в цю лиху годину — ось що турбувало всіх живих істот. Прогодувати сім'ю стало неможливо.

І в таких умовах дорослий син Павука нічого не робив. Ананзе сам змушений був забезпечувати їжею всю родину.

Кожного дня, коли Ананзе звертався до сина з словами: «Ходімо пошукаємо якусь їжу для сім'ї!», той глузливо відповідав:

— Якій сім'ї?

Та коли Ананзе, завдяки хитрощам, діставав щось, його ледачий син першим підходив і вимагав, простягаючи руку:

— Мою частку!

Його частку! Ви чуєте? Його частку! Але треба бути терплячим. Ананзе віддавав ледацюзі його частку, яку той жадібно з'їдав. А після цього син лягав на землю і хропів.

Ананзе дивився на нього і говорив:

— Це мій син? Створіння без всякої волі, без хитрості і розуму?

От чому одного дня Ананзе сказав йому:

— Іди в свою родину, я тобі не батько!

От чому він схопив його обома руками, розкрутив над головою і щосили кинув далеко-далеко.

Ананзе кинув його так далеко, що той полетів через спалені ліси, висохлі джерела, паруючі океани.

Павук не розумів, яка сила підхопила і понесла його сина. Він тільки бачив, що той летить все далі і далі...

Надвечір третього дня Павуча прилетіло в буйний ліс, якого ще не бачило людське око, в якому ще не ступала людська нога.

Це був чудесний зачарований ліс. Біля підніжжя дерев простягнувся зелений трав'яний килим. В повітрі чулися тисячі лісових запахів.

Весело дзюрчали струмки, береги яких поросли дивовижними квітами й травами. У воді плавали зграйки рибок. На гілках радісно співали птахи у вбранні всіх кольорів веселки. Інколи з дерев падало листя, і це листя було золотим.

Павуча здивовано дивилося і слухало.

Раптом позаду зчинився шум. Павуча обернулося і побачило Удава. Так, Удава, якого воно спочатку прийняло за гору, біля якої протікав струмок.

Павуча хотіло тікати, але Удав тихо його спитав:

— Що ти хочеш робити в моєму королівстві?

Тоді син Павука ретельно, нічого не приховуючи, розповів Удаву про свої пригоди, починаючи від зникнення хмар на небі і появи голоду та кінчаючи гнівом свого батька.

Удав йому сказав:

— Залишайся у мене.

І Павуча залишилося. Воно стало таким люб'язним і хорошим, що Удав полюбив його.

Одного разу він сказав:

— Зробиш все, що я тобі накажу?

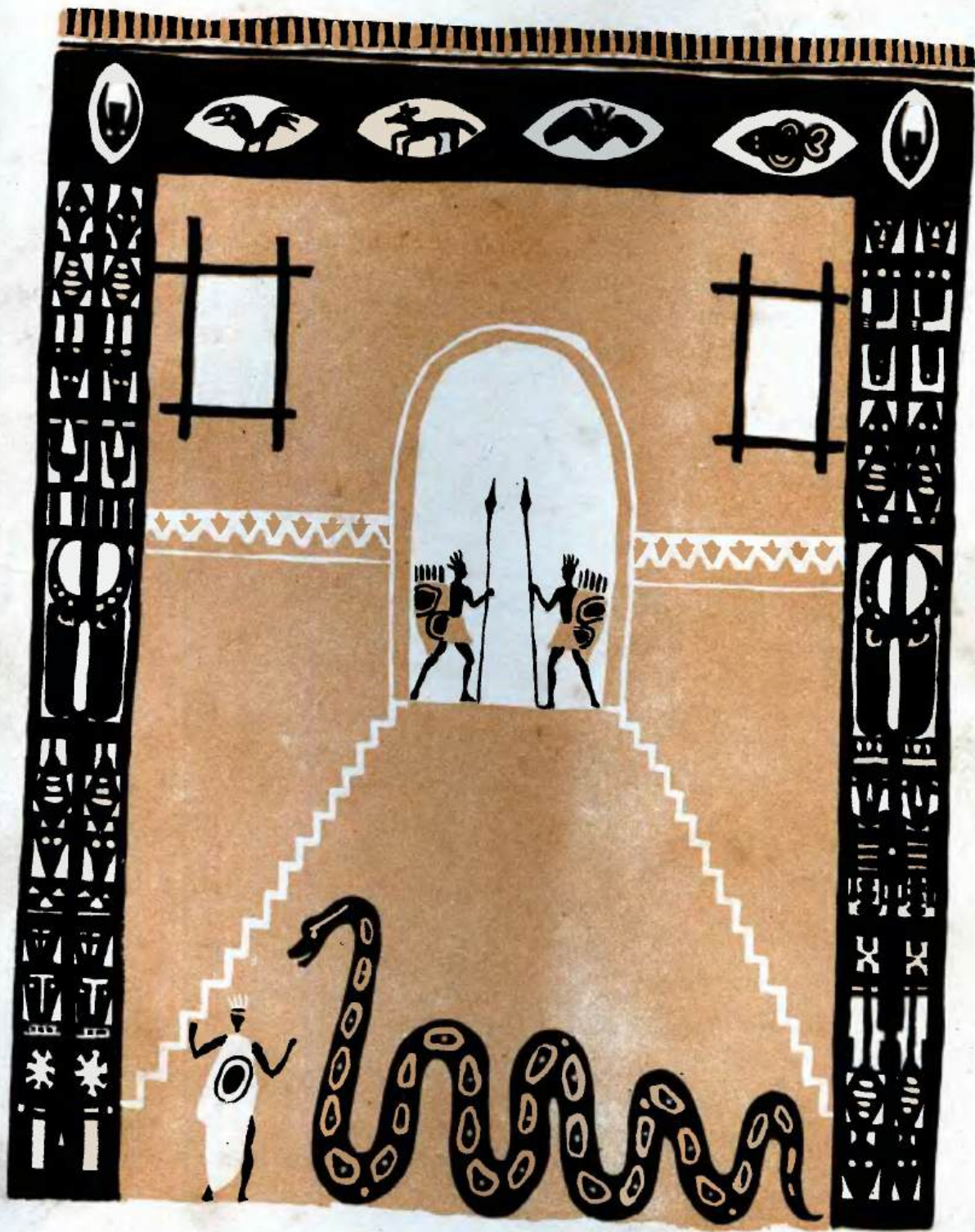
— Зроблю! — відповів син Ананзе.

— Заплющ очі! А тепер дивись!

Син Павука спочатку заплющив очі, потім розплющив їх і здивовано подивився навкруги. Він побачив селища, палаци, поля, вкриті діамантами, бірюзою, рубінами та іншим найдорогоціннішим камінням. Коштовності килимом встилали землю.

— Заплющ очі! А тепер дивись! — знову почувся голос Удава.

Син Ананзе знову заплющив очі, потім подивився. Тепер він уже був зовсім приголомшений.

Вони стояли в діамантовому палаці з золотим дахом і бірюзовими сходами. Це був найпрекрасніший палац у світі. А навкруги товпилися тисячі служників і воїнів.

Дерева, гори, квіти, земля — все було золотим, все яскраво блищало під променями сонця, а вночі переливалося під сяйвом місяця.

Змінився і син Павука. З кволого створіння з кривими ногами він перетворився на стрункого і вродливого юнака в розкішному вбранні.

Син Ананзе питав себе, чи не сон він бачить, чи не є все це якимось чаклунством? А може, це звичайний міраж?

Він потер очі. Ні, він не помилявся. Удав стояв поруч і сміявся з його подиву.

— Ти зовсім не помиляєшся, — сказав Удав. — Відтепер ти будеш наймогутнішим і найбагатшим з царів.

Але... В світі чудес завжди існує якесь «але».

Так і тут. За умовою син Павука повинен був тримати Удава в палаці, щоб ніхто його ніколи не бачив. Тому він і сховав Удава в одну з найпотемніших кімнат.

Протягом довгих-довгих років син Павука був царем і жив щасливо та мирно. Весь час було свято.

Скоро чутки про його державу рознеслися по всім світі. Про неї співали, пролітаючи через різні країни, ластівки і вітер. Про мудрого царя розповідали чаплі, стрибаючи вздовж золотих берегів ріки. Розкішні квіти намагалися стати ще красивішими, щоб затримати на собі погляд свого володаря. Навіть легковажні мавпи, граючися, намагалися не тривожити його сон.

Кораблі сина Ананзе перетинали моря. Вони привозили йому величезні багатства.

Але в його рідній країні голод продовжував косити людей.

Нарешті навіть Ананзе вже не витримав і вирішив піти світ за очі. Та куди йти? Скрізь самі розжарені піски і гарячий океан.

Якось вранці Ананзе зустрів ластівку, що летіла і співала пісню про царство сина Павука.

— Син Павука? Син Павука? Але ж це повинен бути мій син! — сказав собі Ананзе.

Бажаючи скоріше дістатися цього чудового царства, він пішов у тому напрямі, куди кинув свого сина.

Ананзе без зупинок ішов уперед, збиваючи собі ноги. Він не зустрічав по дорозі ані душі. Навкруги простяглися безкраї пустелі, розжарені піски; ліворуч — палаючий океан, зверху, над головою — палюче сонце.

Так він ішов все далі і далі. І раптом на обрії щось з'явилося. Що це? Міраж? Невже це ліс, якому пощастило врятуватися від пекучого сонця?

Сили Ананзе наче подвоїлися. Він побіг до цього рятівного сховища.

Ледве він увійшов у затінок дерев, як сили залишили його, і він упав непритомний.

Коли свідомість повернулася до нього, він побачив, що лежить у палаці, такому розкішному, якого ще ніколи не бачив. А над ним схилився його рідний син, той самий, якому він колись сказав: «Іди в свою справжню родину, я тобі не батько!»

Вони обнялися так, що ледве не задушили один одного. Ананзе був надзвичайно радий, що його син став такою славнозвісною людиною.

З того часу вони зажили щасливо. Але часто Павук питав себе: «Як це мій син придбав такі багатства?..»

Йому дуже кортіло дізнатися про це. З першого ж дня перебування в

палаці він тільки і думав, як відкрити таємницю чудесного збагачення сина. Ця думка настирливо переслідувала і мучила його. Він проганяв її, але вона вперто поверталася. Вона підстерігала Павука під час сніданку і відпочинку.

Ананзе розпитував служників свого сина, але вони були наче німі і ніколи не відповідали. Мовчання ще більше зацікавлювало його.

Одного разу цар вирішив об'їхати всі свої володіння. Могутні володарі завжди так роблять. Після короткого приготування настав день від'їзду. Ананзе вирішив залишитися, в нього був свій план.

Під дзвінки звуки флейт, дудок, там-тамів цар і його придворні рушили в путь.

Ананзе лишився сам у палаці. Думка про причини збагачення сина мучила його більше, ніж будь-коли. І він вирішив за всяку ціну дізнатися про таємницю.

Ананзе почав обходити всі кімнати палацу. Він заходив в одні двері, виходив у другі. Їх було надзвичайно багато...

Та ось Ананзе зупинився перед невеличкими дверцятами. Він штовхнув їх, але вони не відчинилися. Жоден ключ не підходив до них. Тоді Ананзе наважився і з усієї сили натиснув.

Дверцята розкрилися, і що ж він побачив у кімнаті, повній незліченних скарбів? Удава, в пащі якого виблискували і переливалися коштовні самоцвіти. Ананзе схопив ломаку і — трах! трах! трах! — ударив кілька разів Удава по голові. Але той махнув своїм хвостом праворуч — і вся держава сина Ананзе зникла, махнув ліворуч — і палац щезнув під землею.

А Ананзе став голим, таким голим, що йому довелося заритися в листя. З того часу й понині він чакає повернення свого сина на тому самому місці, звідки той поїхав оглядати свої володіння.

ПАВУК, ГІЄНА ТА БОЖА КОРОВА

У бога була Корова. Це була найпрекрасніша Корова з початку створення світу. До того ж вона була надзвичайно жирна. Хто б на неї не дивився, відразу ж розумів, що ця Корова належить самому богу.

Ананзе був другом бога, а тому вважався значною і поважною особою. Для нього завжди були відкритими ворота раю. Вартові ще здалеку пізнавали Ананзе і широко відкривали їх для нього. Він частіше відвідував бога, ніж придворний птах Гнамінлін-Хакатіба-Ластівка або гонець Ебороаколе-Метелик.

Отже, бог і Ананзе вважалися дуже близькими приятелями. Удвох вони ходили милуватися Коровою, найпрекраснішою з початку створення світу і до того ж надзвичайно жирною. У цієї божої Корови ніздрі завжди трохи парували, а хвіст увесь час крутився, наче млинок.

Всі живі істоти і навіть мухи поважали Корову.

Бог ніколи нічого не робив без порад Ананзе, які, звичайно, були кращими за поради придворних.

Та коли в раю у бога всі жили щасливо, то на землі давно вже лютував страшний голод. Тут не можна було знайти нічого їстівного ні в повітрі, ні в джунглях, ні у воді. Ніде. І бог на це не звертав уваги.

Всі живі істоти з дня на день худли, крім Ананзе. Навіть бог, скося позираючи на нього, питав себе:

— Як це трапилось, що Ананзе лишається єдиним створінням, яке не схудло?

Ананзе, розуміючи цей погляд, хитав головою і посміхався. Щоки у нього рожевіли, мов яблука, на руках випиналися м'язи, стегна були товсті.

О ні! Не піднімайте очі на стелю, де звичайно живуть павуки! Це не той павук, до яких ви звикли, чи вірніше, ці павуки мало схожі на того Ананзе, на якого дивився бог, запитуючи:

— Як це трапилось, що від голоду він все товстішає?

Бога мучило й інше питання. Чому його Корова все більш худла, хоч її годували дуже добре? Їй подвоїли і потроїли порції їжі. Але вона худла й далі.

Дивлячись на Корову і свого приятеля, бог думав: «Чому Ананзе так гладшає? Чи, може, я втратив якийсь секрет і його використовує Павук?»

Ананзе не міг відійти від божої Корови. Він проливав сльози, бачачи, як вона марніє. Така прекрасна Корова, у якої парують ніздрі, а хвіст завжди крутиться, мов млинок! Він гладив її спину, шию, хвіст, плескав по морді.

Його увага до Корови все більше подобалася богу. Але Корова ще більше худла, а друг Ананзе товстішав, набирав сили.

В чому ж таємниця?

А ось у чому.

Кожної ночі Ананзе через маленьку дірку пролізав у райський сад, а потім разом з сіном, яке їла Корова, попадав у її шлунок. Там він наїдався досхочу м'ясом і жиром, а потім, коли Корова ремигала, вибирався звідти. В цьому і полягала вся таємниця.

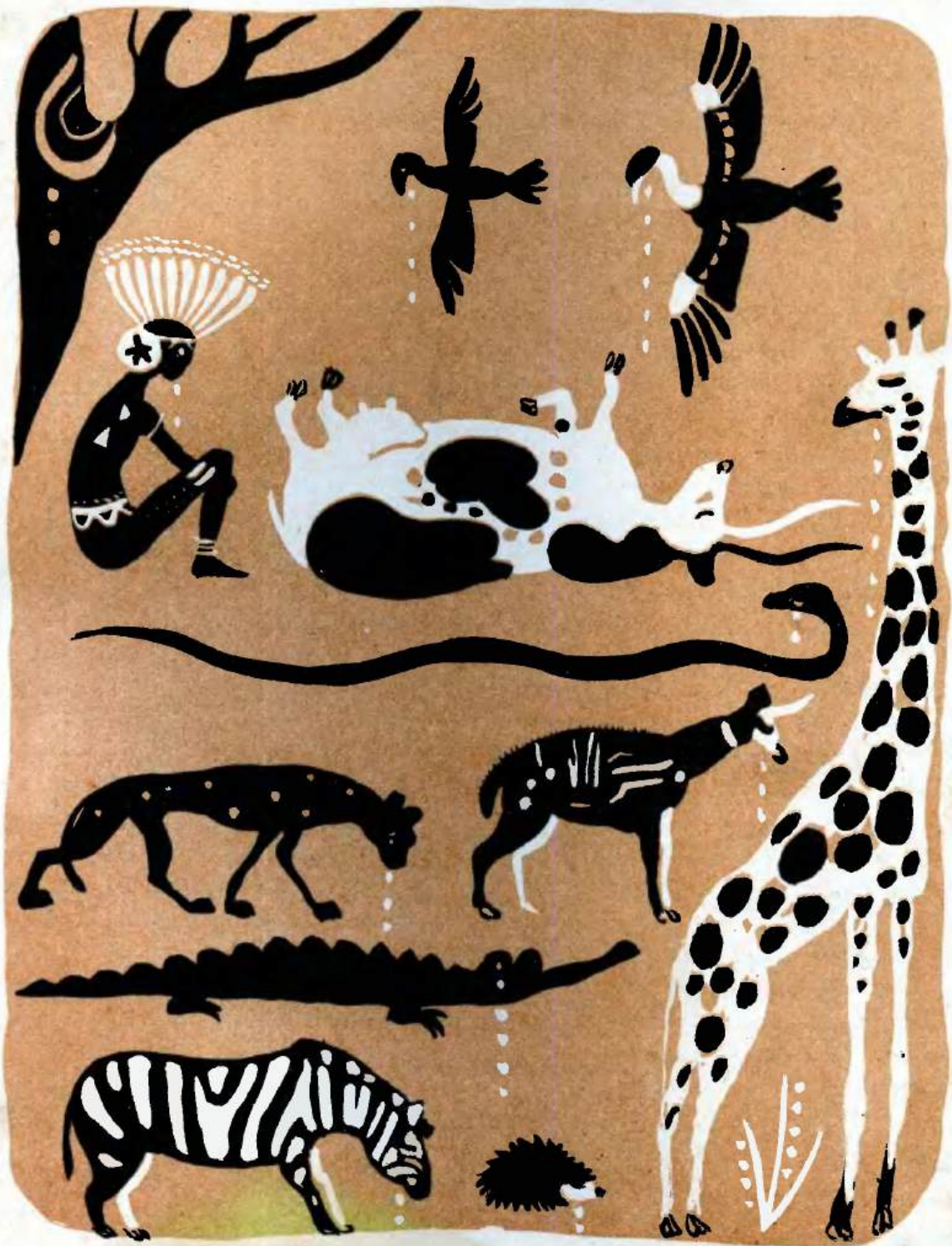
Але бог про це не міг здогадатися.

Якось Ананзе зустрів свою приятельку Гієну, що майже помирала з голоду. Вона мала такий нещасний вигляд, що Павук пожалів її. Гієна попросила:

— Друже, врятуй мене, я вже не можу більше терпіти голод. Принеси мені ввечері від бога якусь кістку.

— У бога немає кісток! — відповів він.

— Я хочу сказати, — пояснила Гієна, — якісь покидьки.

- В раю немає і цього.
- Тоді якесь падло, — наполягала Гіена.
- В раю немає ніякого падла, — відповів Павук.
- Тоді я нічого не розумію. Всі худнуть, і лише ти товстішаєш, — сказала Гіена.
- А це моя таємниця!
- Відкрий мені її, — попросила Гіена.
- Охоче! Але з умовою — не торкайся серця! — сказав Ананзе.
- Якого серця?
- Серця божої Корови.
- Що ти хочеш цим сказати? — запитала, нічого не розуміючи, Гіена.
- Оце ж і є моя таємниця.
- А ти мене нагодуєш?
- Так, але з умовою — не торкайся серця! — повторив Ананзе.
- За кого ти мене вважаєш? — образилася Гіена. — Ти вже кілька разів мені про це сказав. Серце! Серце! Нащо воно мені потрібне, коли там буде інша їжа!
- І все ж таки я знову і знову повторюватиму це. Стережися торкатися серця! Можеш з'їсти шматок м'яса там, шматок — тут. Але якщо торкнешся серця — воно зупиниться... Тоді нещастя!. Отже, стережися навіть наблизитися до серця, Гіено!
- Ну що ти товчеш мені про серце! — зовсім вже образилася Гіена. — Подивись, невже в мене такий дурний вигляд? А якщо і дурний, то невже я дійсно така дурна? Еге! Ти ж мене знаєш протягом багатьох років. Діди дідів наших дідів були вже приятелями. Мати мені часто про це розповідала... Отже, наша дружба давня... А тепер скажи, чи дійсно я така вже дурна?
- Гм! Особливо стережися торкатися серця! — озвався Павук.
- Очі Гіени заблищали. Вона тільки подумала про м'ясо, а у неї вже слинки потекли.
- На цьому вони розійшлися, кожен пішов своєю дорогою.
- «Мабуть, серце — це найсмачніший шматок! — думала про себе Гіена, ідучи додому. — І цей хитрий Ананзе хоче його лишити для себе. Що ж! Побачимо! Побачимо, чи дійсно така вже я дурна? Я сама його з'їм! Я зразу ж відірву його і проковтну!»

Гієна була надзвичайно задоволена своїм планом. Хоч раз у своєму житті вона обдурить самого Ананзе, жахливого Ананзе!

«Завтра всі довідаються про мене! — раділа вона. — Я, Гієна, переможу Павука його власною зброєю — хитрощами. Він сам дурний, бо повірив моїй казці про те, що діди дідів наших дідів були приятелями. І як, дійсно, могли потоваришувати гієни і павуки? Значить, не торкатися серця? Так я ж його сама з'їм, це серце!»

День їй здавався надзвичайно довгим. Сонце, наче навмисно, дуже повільно котилося по небу. Воно зовсім не рухалося. Очевидно, воно здогадувалося, що Гієна збирається з'їсти серце божої Корови!

Дурна Гієна зібрала велику купу сухих гілок і підпалила їх. Вона думала, що дим затьмарить сонце і настане ніч. Але вітер розігнав чорний дим, і радісне сонце знову засяяло на небі.

Врешті ніч все ж таки настала.

Гієна, яка з нетерпінням чекала цього моменту, лише при одній думці про м'ясо і жир знову відчула себе дужою.

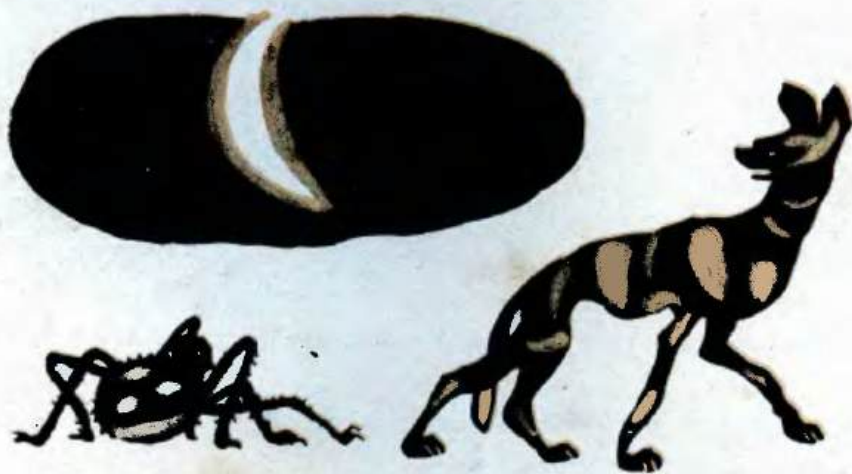
Разом з Павуком вона вирушила в путь.

Гієна тепер могла б випередити і залишити позаду свого супутника. Але вона змушена була стримувати себе та інколи тільки повторювала:

— Пішли скоріше! Скоріше!

Ананзе, уповільнюючи кроки, відповідав:

— Хіба ми йдемо не швидко? В тебе ж, Гієно, сил мало, ти це добре знаєш! Попереду ще довгий шлях!

Замість відповіді Гієна лише гарчала.

Ананзе зупинявся й знову повторював:

— Тільки ні в якому разі не торкайся серця!..

І Гієна відповідала:

— Гм-р-р!.. Гаразд!

Ось незабаром з'явилася і загорожа раю, а от і божа Корова, хвіст якої крутився, мов млинок. Ананзе і Гієна стрибнули в сіно, яке їла Корова, і вона проковтнула їх.

Розпочався справжній бенкет.

Гієна жадібно жерла все підряд. Вона пила жир і кров, що здавалися їй смачнішими за соус.

Ананзе не переставав повторювати:

— Тільки не смій торкатися серця!

Та Гієна не зважала на умовляння.

Вона їла, жерла, смоктала і знову їла.

— Що ти робиш, Гієно? — раптом запитав Павук.

— Хто? Я? Їм! — відповіла Гієна.

— Але ти вже торкнулася серця!

— Та ні! Це тобі здалося!

З цими словами вона клацнула зубами і — хлюп! — відірвала серце і проковтнула.

Божа Корова відразу ж упала й померла.

Ця звістка миттю облетіла весь світ. Кожен знав, як бог цінував і любив свою Корову. Кожен вирішив, що випадок цілком слушний, щоб себе показати та на інших подивитися. Поплакати над тілом Корови з'явилися всі живі істоти, всі звірі, птахи і комахи. Той, хто не міг плакати й у кого не було сліз, змочував собі очі росою.

Отже, прийшли всі звірі. Не було лише Павука Ананзе та Гієни.

Бог чекав їх і даремно шукав у натовпі.

Особливо чекав він Ананзе, свого приятеля і радника.

Проте друг і радник Ананзе не з'являвся.

Тоді бог віддав наказ здерти з мертвої Корови шкуру, а м'ясо розрубати на частини. Це було зроблено дуже швидко. Шкуру здерли, розрізали живіт Корови, вийняли шлунок і поклали його у миску.

Юрба пустунів схопила миску і потягнула на смітник.

Один з хлопчиків хотів викинути шлунок та не зміг його навіть підняти. Тоді він покликав двох своїх товаришів, але й вони не підняли. Лише двадцятьом вдалося узяти з миски шлунок і кинути його на землю.

Від удару шлунок зробив «плюф!» — і розірвався.

З нього вискочив Ананзе і почав лаятися.

— Що? Ви не бачите? Маленькі негідники! Ви не бачите, що я був всередині шлунку з цілющими травами, щобвилікувати божу Корову?

— Пробачте, тату Ананзе... Ми ж це зробили не навмисно!.. Ми тебе не бачили!.. — кричали перелякані хлопчики.

— А! Так ви мене не бачили? Що ж це, я зовсім непомітна особа? Заждіть-но, я вам ще покажу!

І Ананзе побіг скаржитися богам.

Але... Так, але ж у шлунку ще залишалася Гієна, яка клацнула зубами і — хлюп! — відірвала серце і проковтнула його.

Вона теж наважилася вискочити і хотіла була втекти. Проте живіт у неї так роздувся, що вона зовсім не могла бігти.

Вся юрба хлопчиків відразу побачила Гієну, наздогнала її і почала лупцювати з криками:

— Ось убивця! Ось убивця Корови!

Кожен хапав все, що потрапляло до рук, та шпурляв у Гієну.

Всі били її по голові, по спині, по стегнах, особливо по стегнах, бо коли Гієна тікала, в них легше було влучати.

Удари були такими сильними, що стегна Гієни врешті потрошилися.

З того дня у Гієни так і залишилася відома всім дивна хода, наче у неї і зараз переламані стегна.

ПАВУК І ЯЩІРКА-ІГУАН

Ящірка-Ігуан і Павук Ананзе були друзями. Їхня дружба з кожним днем міцнішала.

Всі дивувалися цій дружбі, бо вона переборювала всі труднощі самою лише щирістю.

Ті, хто заздри́в друзям, — а таких було багато, — завжди повторювали Ящірці-Ігуану:

— Стережися свого приятеля!

— Чому?

— Тому, що це хитрий Павук.

— Ну то й що? — питав Ігуан.

— Те, що стережися! — наполягали вони.

— Він ніколи не зробив мені нічого поганого! — заперечував Ящірка-Ігуан.

— Дружба з Павуком Ананзе коштує дорого. Він завжди готовий пошити тебе в дурні. Він обдурив Людину, Мавпу, Лева, Пантеру, Слона, Лиса й Собаку. Обдурить він і тебе! Будь уважним! Зрозумів, Ящірко-Ігуан?

— Ні! — відповідав той.

— Ну, то скоро зрозумієш! — говорили звірі.

Час минав, дружба Ящірки і Павука тривала. Ті, що ображали Павука, замовчали і навіть почали вірити, що дружба Ящірки та Павука триватиме завжди.

І все ж таки звірі не помилилися. Цій дружбі настав кінець.

А-трапилось це так...

Одного вечора разом з своїми дружинами і дітьми, Ящірка-Ігуан і Павук Ананзе сиділи навколо вогнища, коли раптом з'явився чужинець з сумною звісткою. Померла мати Ящірки-Ігуана.

Вона була найкращою з усіх матерів. І син її дуже плакав і побивався. Він качався по землі, дряпав себе у відчаї кігтями, бився головою об стіну.

Він став брудний-брудний, бідолашний Ящірка-Ігуан, який втратив свою матір.

Ананзе також намагався заплакати. Але бачили ви коли-небудь сльози у Павука? В тому ж то й справа, що їх у Ананзе ніколи не було.

Вирішили, не гаючи часу, піти на похорон.

Швидко зібравшись, друзі вранці вирушили в путь. Півні тільки почали співати. Шлях був далекий.

Ящірка-Ігуан, який не звик багато ходити, часто відпочивав. Щоб підбадьорити себе, мандрівники то починали сумно співати, то плакали разом. Звичай зобов'язував їх плакати, особливо тоді, коли входили в село померлої.

Ящірка-Ігуан співав хрипким голосом, який дуже не подобався Ананзе. Він зробив своєму приятелю зауваження. Ящірка-Ігуан нічого не сказав, але йому зробилося боляче.

До цього часу Ананзе навіть і не думав глузувати з свого товариша. А тепер йому закортіло це зробити, так йому набридло слухати сумні пісні Ящірки.

Коли вони вже наближались до села, Ананзе сказав своєму приятелю:

— Давай дамо один одному прізвиська.

— Навіщо? — здивувався Ігуан. — Тебе звуть Ананзе, а мене — Ігуаном. Всі нас знають саме під цими іменами, навіщо ж їх міняти?

— Це необхідно! — таємниче сказав Ананзе. — Заради безпеки.

Ти знаєш, що коли чорти і відьми знають твоє ім'я, вони можуть зашкодити. А коли є прізвисько...

— І ти гадаєш, що нас тоді ніхто не впізнає? — спитав його Ігуан.

— Так. Якщо ми візьмемо прізвиська! Розумієш?

— Нічого не розумію! — відповів Ігуан.

— От дурний! Мені завжди говорили, що ти дурний. Сьогодні я в цьому переконався.

І вдруге за день Ананзе зробив боляче серцю Яшірки-Ігуана.

— Так от, — продовжував Ананзе, — ти будеш називатися Тато-Селянин, я — Тато-Чужинець. Зрозуміло?

— Зрозуміло!

— Згода?

— Згода! — відповів Ігуан.

— Так запам'ятай, що ти — Тато-Селянин, я — Тато-Чужинець.

Яшірка-Ігуан спочатку так і не зрозумів, для чого йому дали таке прізвисько. Він і не думав навіть, що Павук готує йому неприємність.

Коли настала ніч, друзі увійшли в село. Його мешканці відразу дізналися, що Яшірка-Ігуан прийшов на похорон своєї матері.

Після того, як всі поплакали разом з ним, поговорили, гостей відвели в окрему хатину.

Дівчина принесла їжу і, ставлячи її на ослінчик, що правив за стіл, сказала:

— Це їжа для Тата-Чужинця.

— Гм? — промовив Ананзе, прикладаючи руку до вуха, щоб краще чути, і поглядаючи на дівчину.

— Я принесла їжу Татові-Чужинцю, — повторила вона.

— Ти чув, Ігуане? Для Тата-Чужинця! Ти саме так сказала, дитино моя? — спитав він дівчину.

— Саме так!

І Ананзе з'їв усі страви біля самого носа приятеля. Ігуан тільки слинки ковтав, поглядаючи на друга, який жадібно наминав всякі ласощі.

Так тривало два тижні.

Всі страви, які їм приносили, призначалися Татові-Чужинцю, тобто Павуку Ананзе. А страв цих було багато, бо кожний з жителів села намагався надіслати їжу найкращу і більше, ніж його сусіда.

Ананзе з'їдав усе, не даючи жодної крихти Ігуанові. І при тому він ще дражнив бідного Ящірку-Ігуана: навмисне клацав язиком, довго смоктав кістки, облизував пальці, примовляючи:

— Як смачно! Запевняю тебе, Ігуане, що в цьому селі прекрасні куховарки. Можливо, я ще тут одружуся! Яка твоя думка?

Ящірка-Ігуан мовчав.

— Ти сам бачиш, друже, люди твого села погані. Вони завжди забувають про тебе, коли посилають їжу. Очевидно, тому, що ти Тато-Селянин, а я — Тато-Чужинець. Значить у тебе є хата, хазяйство. А чужинців усі шанують, приймають особливо гостинно. Нічого, потерпи ще трішки. Може, завтра і тебе почастують.

Проте їжу приносили лише для Тата-Чужинця.

Нещасного Ящірку-Ігуана не можна було вже впізнати. Він страшенно схуд, став кволим. А тут іще треба було щодня танцювати І Ящірка-Ігуан танцював на голодний шлунок.

Не в змозі витримати голоду, він ходив уночі на розшуки їжі. Він страшенно змарнів, жовтогарячий колір його тіла почав бліднути...

— Може, ти захворів? — питали його.

— Ні!

— То в чому ж справа?

— Ні в чому! — відповідав Ігуан.

— Ти нас турбуєш! Очевидно, тобі необхідно повернутися у рідне село... Глянь на свого друга!.. Яким товстим він став! А ти перетворився на жердину. Можна подумати, що тобі нема чого їсти! — казали жителі села.

Ігуан промовчав.

— Еге! Он, що! — продовжували вони. — Які ж ми дурні! Адже ти схуднув від горя! Ну нічого! Поплакав і годі! Заспокойся тепер.

Ящірка-Ігуан глянув на Ананзе, який почав пояснювати:

— Мій друг не любить мандрува-

ти. Він худне, коли подорожує, і це, можете повірити, мене надзвичайно засмуче. Подумайте лише! Ми їмо разом. Він худне, а я товстішаю. А що можуть сказати злі люди? Мабуть, я більше ніколи не буду подорожувати з своїм другом, Ящіркою-Ігуаном!

— Ну що ви! — відповіли жителі села. — Ви даремно турбуєтесь! У нього ж велике горе. Цим все і пояснюється. Їжа буде така різноманітна, що ваш друг Ігуан обов'язково потовстішає.

Дійсно, їжа стала кращою та різноманітнішою, але Ящірка-Ігуан продовжував худнути. Бо коли дівчата приносили ці страви, вони всі повторювали одну фразу:

— Це для Тата-Чужинця.

Люди нічого не розуміли. Ігуан продовжував худнути і знесилюватися. Почали думати, що це відьми вночі п'ють його кров. Спитали про це чаклуна, але той відповів, що ніхто з відьом не пив крові Ігуана. Гадали вже, що це мати перед смертю розсердилася на сина. Але чаклун доводив, що він розмовляв з тінню матері Ігуана і вона відповіла: «Ні!»

Кожен житель села почав шукати причину виснаження Ящірки-Ігуана.

І от одного разу якась стара жінка запитала свою онуку:

- Що ти кажеш, коли приносиш страви?
- Я кажу: «Це їжа для Тата-Чужинця!» — відповіла дівчинка.
- А потім що?
- Все. Більше нічого.
- А що ж потім, коли ти скажеш це? — продовжувала допитуватися бабуся.
- Один з них, товстий, примушує мене повторити ці слова, наче він глухий.
- А потім?
- Потім? — перепитала дівчинка. — Потім він каже своєму другові: «Зрозумів? Їжа призначена лише одному Татові-Чужинцю!»
- А що робить другий?
- Другий лише відходить убік.
- Гм! Гаразд! — сказала стара жінка і задумалася. Потім вона сказала дівчинці:
 - Коли ти принесеш для них їжу, запитай у другого, того, що відходить убік, його прізвисько.
- Ввечері дівчинка принесла їжу в тарілках і, ставлячи їх перед Павуком Ананзе, сказала:
 - Це для Тата-Чужинця.
- А потім спитала у Ящірки-Ігуана:
 - Яке твоє прізвисько?
 - Я звуся Тато-Селянин! — відповів Ігуан.
- Дівчинка розповіла про все бабусі.
- Тієї ж ночі прізвисько Ящірки-Ігуана стало відоме всім жінкам села.
- Наступного дня всі страви були надіслані на ім'я Тата-Селянина.
- Що? — закричав Ананзе. — Татові-Чужинцю чи Татові-Селянину?
- Татові-Селянину.
- А ви не помиляєтеся? Хіба ваші матері не сказали вам: «Татові-Чужинцю?»
- Ні, вони нам сказали: «Татові-Селянину».
- Не може бути! — закричав Ананзе. — Ви переплутали прізвиська. Вони, безумовно, сказали вам: «Татові-Чужинцю».
- Якщо хочеш, — відповіли дівчатка, — ми покличемо сюди їх самих.

— Не треба! — сказав Павук. — Завтра ваші матусі самі зрозуміють, що помилились ім'ям. Добре приймають лише чужинців, а не місцевих селян. Вони це знають. Їжу приносять лише чужинцям-гостям. Навіть і ви це знаєте.

— Так, знаємо, — відізвилися дівчата, — тільки вони сказали: «Татові...»

— Чужинцю! — додав Павук.

— Ні, Татові-Селянину.

Тепер уже Ящірка-Ігуан їв перед носом свого приятеля. Він клацав язиком, облизував пальці, смоктав кістки. Шматок за шматком зникали в його роті.

А страви так смачно пахли! Вся кімната була сповнена апетитним запахом.

Ананзе розповідав Ящірці-Ігуану дивні історії. Але той не слухав, заклопотаний стравами, які він поїдав з напівзаплющеними від насолоди очима.

На третій день Ананзе сказав своєму товаришу:

— Що ж, похорон твоєї матусі надто затягнувся. Час уже повертатися додому. Нас чекає робота. Слід вже збирати урожай.

— Та ми ж його зібрали ще до того, як пішли сюди! — здивувався Ящірка-Ігуан.

— Я хотів сказати, що слід орати поля!

— Ще не настав час! — відповів Ігуан.

— Але скоро настане! — наполягав Ананзе.

Ігуан зробив вигляд, що не почув. І поминки тривали.

Того ж вечора дівчатка принесли страви і закричали:

— Це страви для Тата-Селянина!

— Ага! Для Тата-Селянина і його друга — Тата-Чужинця? — улесливо запитав Павук.

— Ні! Наші матусі сказали: «Для Тата-Селянина!»

— Дітки, — лагідно промовив Ананзе, — ви маєте звичку завжди плутати.

— Ні! Наші матусі сказали: «Для Тата-Селянина!»

— Але це все одно! Адже він мій друг. Наша дружба всім відома, вона стала прикладом для інших. Невже ви не чули? Тато-Чужинець

і Тато-Селянин — все одно як пальці однієї руки: вони завжди разом. Чи не так, Ігуане?

Але Ящірка-Ігуан не відповідав. Він знищував страви одну за одною. Баранину, волове м'ясо, смажені кури, поросят, індиків... І все було таким смачним, таким смачним! Пахощі від цих страв сповнили кімнату.

Ігуан їв усе підряд. Раптом пролунали звуки там-тама. Ігуан приготувався танцювати. Але перше ніж піти з хати, він тихенько залишив біля страв одну з своїх шкур. Ананзе також довелося піти танцювати.

Скориставшись тим, що ніхто з людей на нього не дивився, Павук мерщій побіг до хати. Тепер всі страви належатимуть йому! Але біля них він побачив Ігуана! Насправді то був не Ігуан, а його шкура.

— Як? Ти тут? — скрикнув Ананзе. — Що ти робиш? А я прийшов напитися...

Ігуан не відповідав. Павуку довелося вийти.

Ящірка-Ігуан танцював серед натовпу. Павук повернувся в хату, але знову побачив там свого друга. А Ігуан продовжував танцювати. Його вітали жінки. Він дійсно танцював добре. Ігуан викликав на танець Ананзе, і той змушений був погодитись.

Та Павук був такий голодний, що невдовзі не витримав і впав. Ящірка-Ігуан вийшов переможцем. Все село вітало його.

Того ж вечора друзі залишили село матері Ящірки-Ігуана.

Але того ж самого вечора їхній дружбі прийшов кінець.

ЧОМУ ПАВУК СТАВ ГОРБАТИМ

Су бум! Су-бум-ка!
Су-бум-бум! Су-бум-ка!

Чи чуєте ви ці звуки там-тама, що сповнюють джунглі і села? Чуєте, як вони линуть на пагорки, спускаються з гір?

Здається, що вони ніколи не стихають, ці там-тами, так вони стогнуть, кричать, виють, гримлять! Інколи вони тихшають та через мить гудуть ще голосніше.

Але стережіться танцювати під чарівні звуки там-тама!
Стережіться повторювати за там-тамом його:

Су-бум! Су-бум-ка!
Су-бум-бум! Су-бум-ка!

Бо саме через те, що я співав цю пісню і танцював танець карликів, я, Ананзе, став горбатим.

Колись я був вродливим парубком. Кращого за мене не було ні серед

людей, ні серед звірів. Жінки закохувалися в мене. Серед них була навіть королева.

Я дуже любив співати і танцювати. Співав я краще, ніж птахи, а танцював краще, ніж карлики.

Треба вам сказати, що в джунглях жили карлики, карлики-танцюристи, які щоночі приходили в село танцювати під великим баобабом. І вони чудово співали. Так повторювалося щоночі — танці і співи, співи і танці — протягом багатьох-багатьох років...

Але ці маленькі створіння суворо забороняли будь-кому співати їхніх пісень і танцювати їхні танці. Всі в селі про це знали.

Як тільки маленька дитина починала ходити і розмовляти, мати щодня їй повторювала:

— Ніколи не співай пісень карликів! Ніколи не танцюй танці карликів! Інакше у тебе на спині виросте горб.

Проте я, Ананзе, тільки зачував уночі пісні і звуки там-тама, одразу ж зіскакував з ліжка і починав танцювати. Як можна залишатися в ліжку, коли там-там закликає танцювати? Хіба ж можна втриматись? І я починав витанцьовувати у себе в кімнаті так само, як карлики на сільській площі під баобабом.

Карлики були горбатими. І досить було заспівати їхню пісню і протанцювати хоча б один їхній танець, щоб також стати горбатим.

Однієї чудової ночі, коли місяць яскраво освітлював білі хмари, карлики, як звичайно, заспівали пісню. Але це була нова пісня, ніхто ще досі її не чув. Яка чарівна, захоплююча пісня! І які чарівні звуки там-тама! Вони нестримно кликали до себе.

Я не міг більше усидіти вдома. Одним стрибком я вже був за дверима і незабаром опинився серед карликів.

— Чого ти прийшов? — закричали вони.

— Я про... про... прогулююся! — заїкаючись промовив я, бо, розмовляючи з карликами, треба завжди заїкатися. Це їх звеселяє і заспокоює.

— Прогулюєшся? — питали одні.

— І танцюєш наші танці? — запитували інші.

— Правду кажучи, — відповів я, — це... це ваші пісні при... притягнули мене сюди. Мені б хо... хотілося бути з вами.

— Це пісні і танці карликів. Інші люди їх не співають і не танцюють. — відповіли вони.

— Але мені хочеться навчитися їх, — просив я.

— Гаразд! — погодилися вони. — Тільки стережись без нас співати наших пісень і танцювати наші танці. Якщо ж ти не послухаєш, то бачиш оце?.. — і вони показали на свої горби. — В тебе на спині виросте такий самий горб, і тоді жінка втече від тебе.

— Жінка втече?.. Не може бути!.. — засміявся я.

— Побачиш! — повторили вони. — А тепер, Ананзе, давай співати і танцювати...

І я почав танцювати. Нахилився в один, в другий бік, піднімав по черзі ноги.

«Су-бум-ка!» — і я штовхав ліктем одного карлика, потім ударяв ліктем по голові іншого: «Су-бум-бум! Су-бум-ка!»

Через кілька днів я вивчився співати і танцювати краще за карликів. Вони тільки захоплено дивилися на мене.

З наближенням ранку вони поверталися до себе, а я додому.

Одного разу я йшов, мугикаючи про себе пісеньку карликів, яка ще бриніла у вухах, кружляла навколо мене. Я проганяв її, але вона знову злітала на уста. Я стискав зуби, але вони самі розтулялися...

І я почав співати... Я думав, що коли став майстром танців і пісень карликів, то з мене буде знято заборону танцювати і співати.

Я вважав, що тепер безкарно можу порушити закон карликів...

Су-бум! Су-бум-ка!

Су-бум-бум! Су-бум-ка!

Наступної ночі ми танцювали аж до світанку.

Карлики, повертаючися до своїх домівок у джунглях, шепотіли мені:

— Ананзе, не танцюй більше наших танців!

Ранок змінився чудовим днем.

Пташки з особливим запалом співали на деревах. Півні дзвінко кричали своє «ку-ку-рі-ку!» Квочки кудкудакали, а за ними бігли, цвірінькаючи, жовті курчатка. Качки поважно, не кваплячись, простували до води. Павич, розпустивши хвоста, милувався собою.

Пісня мимоволі виривалася з мого рота. Я заливав її водою, але вона продовжувала линути...

Я зробив крок... два кроки... Нічого не трапилося. Я крутнувся на п'ятах. Знову нічого!

«А, карлики-жартівники! — подумав я. — Ви вирішили поглузувати з мене, з Ананзе!»

Сонце сміялося. Я співав і танцював.

Але дивна річ! Чим більше я танцював, тим більше сміялося сонце. Потім я відчув за плечима, на спині, якийсь тягар. Мене щось згинало. Я не міг вже випростатись.

Я був струнким юнаком, а тепер у мене на спині випнулася ціла гора.

— Гей, ти там, на спині, ану злязь! — закричав я. — Ти думаєш, що я тебе носитиму через те, що танцював танець карликів? Якщо хочеш подивитися, як я танцюю, злязь... Я і тебе навчу... Повертаються праворуч ось так, коли там-там гуде: «Су-бум-ка!» і ліворуч, руки ось так, шию витягують, тіло нахиляють. Ноги згинають отак, коли там-там говорять: «Су-бум-ка! Ка! Су-бум!»

Той, хто сидів у мене на спині, не відповідав. Навпаки, він ставав усе важчим.

— Ну, ну! Злазь, кажу тобі! — повторив я. — Ото дурний! Чого сидиш? Давай-но краще разом потанцюємо танець карликів.

Але горб уже дійшов до шиї. Я почав борсатись.

Лишенько, невже я став горбатим? Що ж робити? Я видовбав яму в кухні і ліг на спину. Я весь тремтів, наче в лихоманці.

Незабаром повернулася моя жінка.

— Що ти робиш на кухні?—спитала вона. — Ану забирайся звідси!

— Дай мені спокій! — відповів я.

— Та мені ж треба обід готувати! — закричала вона.

— Облиш мене! — сказав я.

— Ти що, не хочеш сьогодні їсти?

— Я не голодний! — сказав я.

— Зате я хочу їсти! Забирайся звідси! — знову закричала дружина.

— Жінко, не торкайся до мене, я горбатий!

— Що ти говориш? Горбатий? Звідки ж той горб? Хто його тобі зробив? — здивувалася вона.

— Ти!

Тоді жінка схопила мене за ноги, витягла з кімнати і побачила горб. Та замість того, щоб пожаліти мене, вона почала кричати. А потім розказала про все сусідці, та — іншій сусідці, а та сусідка — своїй сусідці... Невдовзі все село знало, що я став горбатим.

...З того часу в моїх вухах завжди гуде там-там карликів:

Су-бум! Су-бум! Су-бум-ка!
Су-бум-бум! Су-бум-ка!

ПАВУК, БІЛКА І ЧЕРЕПАХА

Це сталося під час страшного голоду. Він лютував у горах і долинах, у джунглях і селах. Всі звірі голодували.

Щоб перебути якось скрутний час, Павук Ананзе став звіроловом.

Кожного ранку він оглядав тенета, але здобичі не знаходив.

Ананзе вже не знав, до яких хитрощів вдатися, щоб спіймати когось у свої численні пастки. Тепер він зрадив би навіть метелику, конику, земляному черв'яку чи гусіні... Але тенета й пастки були пусті.

Одного ранку, хитаючись від голоду, він знову пішов їх оглянути. Ще здалека він побачив, як у пастці, на кінці шворки, смикалась якась істота.

Серце Ананзе закалатало, він навіть побіг швидше, щоб скоріше побачити, хто саме потрапив у пастку.

— Хоч сьогодні буде що попоїсти! — скрикнув Павук.

З ножем у руці він наблизився до пастки і побачив, що в зашморг лапою потрапила Білка. Так, це була пухнаста, товстенька Білка. В неї був пишний хвіст і довгі цупкі вуса.

— Білка на сніданок! — скрикнув Ананзе. — В неї ж таке ніжне м'ясо! І з нього буде найкраща підлива!

Він навіть клацнув язиком від задоволення.

Потім схопив Білку за голову і підняв свій ніж, щоб убити її. Але раптом почув тоненький голос.

— Ананзе, не убивай мене! Я тобі ще стану в пригоді!

— В пригоді? Чим же ти можеш мені допомогти? Лише одним: тим, що заспокоїш мій шлунок...

— Ти будеш задоволений! — запевняла його Білка. — Відпусти мене, тоді пересвідчишся. Я прийшла з такого багатого краю, де звірі ніколи не знають голоду.

— А звідки ти прийшла? — зацікавився Ананзе.

— З країни, що знаходиться поблизу цих місць. Я прийшла побачитися з родичами мого чоловіка. Ананзе, не убивай мене, ти будеш щасливим! — благала Білка.

— Зачекай! Я зараз тебе так відпущу, що твоя голова відразу потрапить у мій казанок! — сказав Ананзе і почав точити свій ніж.

«Джик! джик! джик!» співав ніж.

Бідна Білочка продовжувала гоїдатися на шворці і слухала страшну пісню ножа.

— Ананзе, благаю тебе, зніми мотузку з моїх лапок і прив'яжи її до мого хвоста. Я тебе відведу в найпрекраснішу з країн. Лише спробуй. Прив'яжи мене за хвіст. Як можна дужче! Ну що, хіба зможу я втекти?

— Ні! — відповів Ананзе.

— Тоді визволи мої лапки з петлі.

Ананзе так і зробив. Визволив лапки Білочки і прив'язав мотузку до її хвоста. І вони пішли. Їм довелося підніматися на гори, йти долинами і джунглями, перепливати річки й океани.

У бідного Ананзе вже підгиналися ноги і паморочилось у голові, а Білка все йшла.

Нарешті вони опинилися серед дерев, що зветься папайями. Плоди їх за виглядом і смаком нагадували дині.

— Білко, подивись на ці стиглі плоди!

— То що! Ходімо далі!

— Як далі? — почав просити Павук. — Але я хочу їх покуштувати! Вони такі смачні, я звідси відчуваю їхній запах!

— Не відпускай мого хвоста! — відповіла Білка.

— Та ти глянь на ці дині! — благав Ананзе. — Адже я вмираю з голоду. Правильно кажуть, що ситий голодного не розуміє!

— Не відпускай мого хвоста! — повторила Білка. — Ми ще не прийшли. Попереду ще багатші краї.

І вони рушили далі. А динні дерева і їхні плоди наче шепотіли: «Ананзе, зупинися! Відпусти хвіст Білки».

Незабаром вони потрапили на неосяжне кукурудзяне поле. А свіжа кукурудза, червона і біла, певно, була дуже смачна!

— Це кукурудзяне поле належить моему чоловікові! — сказала Білка.

Потім вони потрапили на поле, де росла величезна цибуля.

— А це поле моєї дочки! — знову пояснила Білка.

Згодом Ананзе і Білка заглибилися в банановий гай. Павук не міг уже стримуватися. Стиглі смачні банани доводили його до розпачу, він відчував, як боляче стискається його шлунок! Але йому лишалося тільки дивитися, як ці смачні банани їдять мавпи і летючі миші.

— Це поле найменшої моєї дитини! — пояснила Білочка.

— Але хто ж ти така, Білко, коли в тебе стільки багатств? — запитав Павук.

— Не відпускай мого хвоста! — відповіла Білка.

— Так, тепер я пригадую, моя матуся часто мені розповідала про тебе! — сказав Ананзе. — Але я забув. Матуся згадувала тебе навіть тоді, коли помирала.

— Не відпускай мого хвоста! Скоро ми будемо на місці! — повторувала Білка.

— Знаєш, Білко, — продовжував Павук, — злидні інколи штовхають на всякі дурниці. Адже мій шлунок був сильнішим за мій розум. Коли б я не був таким лагідним, коли б я вчасно не відчув, що ми дійсно близькі родичі, я б тебе міг убити. Тому, Білочко, забудь усе, що трапилось...

Вони увійшли в зарості цукрової тростини. Ананзе вже хотів відпустити мотузку і кинутися до солодких стеблин, серед яких так привабливо співав вітер, коли знову почув:

— Не відпускай мого хвоста!
Та ось вони, нарешті, прийшли!
І дуже вчасно! Ще б трохи —
і Павук відпустив би Білчин
хвіст.

Все село оточило Білку і Паву-
ка. І Білка розповіла про свої при-
годи, про зустріч з Ананзе, про
його благородний вчинок і добре
серце.

Щоб почастувати Ананзе, заби-
ли тисячу биків. А щодо баранів,
козенят, курей, цесарок, то їх на-
віть і не лічили. Скрізь стояли ве-
личезні тарілки із стравами, їх вже
не було куди ставити.

Ананзе їв, їв, доки його живіт
не став нагадувати там-там. А Па-
вукові хотілося, щоб живіт роз-
дувся ще більше і вмістив усі стра-
ви. Та все ж таки він мав усього-
на-всього шлунок павука.

Щоб розважити Ананзе, танцю-
вали юнаки, співали дівчата. І він
скоро забув своє село, голод, паст-
ки. Ананзе радів з того, що так
вчасно зробив благородний вчинок.
Він мурмотів про себе:

— О! Як приємно робити добрі
справи! Коли б я убив Білку, то
хіба мав би усе це?

І він знову починав їсти і їв, їв...
Його живіт мало не луснув. Але
Павук все-таки продовжував їсти.
Згадки про голод примушували
його пожадливо жерти.

За володіннями Білки стояла хата Черепахи. Єдиним багатством Черепахи був баран з величезними рогами. А їла вона лише юшку з курудзяного борошна.

Щоб розважити себе протягом довгого дня, Черепаха викликала на боротьбу дітей. Вона кричала:

— Я — Черепаха! Я — найсміливіша в світі Черепаха! Хто хоче боротися зі мною? Хто хоче помірятися силою? В боротьбі мене ніхто не переможе! Переможцю я подарую свого барана!

Перші два дні Ананзе сміявся з хвастощів Черепахи. На третій день, коли йому спала думка виграти барана, сміх змінився на гнів.

— Що вона говорить, ця безглузда Черепаха? — спитав він.

— Заспокойся, це тебе не стосується! — відповіла Білка.

— Все одно! — закричав Ананзе. — Накажи їй замовкнути, бо я не люблю хвастощів. Та вона ж ніколи і не боролася! Хто ж міг її побороти? В моїй країні мене ніхто не міг подолати в боротьбі! Тому я кидаю виклик кожному, хто наважиться мене побороти.

— Заспокойся та їж! — повторила Білочка. — Це стара пісня Черепахи. Вона її співає з дня свого народження.

— Стара пісня чи не стара, а для мене це — виклик. Накажи їй замовкнути.

— Безумовно, ти маєш рацію. Заспокойся та їж. Черепаха просто божевільна. Кожен у селі це знає.

— Що ж, якщо вона продовжуватиме, я поборюся з цією божевільною.

А Черепаха з дверей своєї хати закричала ще дужче. Вона намагалася перекричати гуркіт там-тама і пісні дівчат:

— Я — Черепаха! Я — найсильніша в світі Черепаха! Хто хоче боротися зі мною? Переможцю я подарую свого барана з величезними рогами.

«Я здобуду цього барана! — вирішив про себе Ананзе. — Черепаху треба взяти за панцир, перекинути її догори ногами — і вона переможе. А я матиму її барана і славу найсильнішого».

Він скочив на ноги і розштовхав усіх, хто хотів його затримати. Потім підійшов до Черепахи.

— На кого ти натякаєш? — спитав він.

— Не на тебе, чужинцю! — відповіла Черепаха. — Ти мене не знаєш, я тебе не знаю. Як могла я натякати на тебе? Я граюся тільки з дітьми цього селища...

— І ніхто з них тебе не поборов?

— Ніхто! — ствердила Черепаха. — І ніхто з цього села мене не переможе!

— Це виклик! — вигукнув Ананзе. — Говорити такі дурниці мені, чемпіонові боротьби — значить викликати мене!

— Присягаюся, що я тебе не викликала! — сказала Черепаха. — Але якщо ти так вже хочеш боротися зі мною, спробуємо і побачимо!

— Спробуємо і побачимо? — закричав Ананзе. — І це ти, маленька Черепахо, кажеш мені, непереможному Ананзе?

І от боротьба розпочалась.

Ананзе схопив Черепаху поперек тулуба... З великим зусиллям, безумовно, але все ж таки схопив, і — рраз! Борці схилилися в один бік. Рраз! рраз! — вони схилилися в другий бік.

Вони відступали, поверталися і раптом — гоп! Черепаха опинилася на землі, але... на своїх коротеньких ніжках.

— От ти і переможена, маленька негіднице! — закричав Павук.

— Ні, ні! — заговорили разом усі присутні. — Для того, щоб перемогти Черепаху, треба її перевернути на спину!

— Ну, то ви не будете довго чекати! — відповів Ананзе.

Вони знову розпочали боротьбу, здіймаючи куряву, підкидаючи пісок. Минуло багато часу.

Ананзе почав відчувати втому, сили його танули, йому було соромно. Як би йому тепер хотілося, щоб присутні, які стежили за боротьбою, наказали її припинити!

Але глядачі, мовчки співчуваючи Черепасі, чекали закінчення змагання.

А Черепаху не переставала наспівувати:

— Я — Черепаху, найсміливіша в світі! Хто може боротися проти мене? Ніхто! Навіть цей чужинець! Переможцю я подарую свого барана з величезними рогами.

Натяк був такий зрозумілий, що ображений Ананзе напружив усі сили. Кожному хотілося перемогти. Вони хапали одне одного за витягнуті руки, підставляли ноги, викручували шиї, притискали з силою до грудей, щоб здушити і повалити на землю.

І раптом Черепаху, спершися на свій короткий хвіст, спритним рухом відірвала Ананзе від землі і кинула його на землю.

І що ж ви думаєте, де він опинився? В своєму селищі!

Ананзе кричав:

— Я не хочу більше боротися з Черепахою! Я не буду більше боротися з Черепахою!

В селі всі подумали, що він божевільний. Так і почали його називати, як свого часу називали Черепаху в селищі Білки.

Ананзе всім розповідав про свою чудесну подорож у країну, де жила Білка, про своє змагання з Черепахою.

Кожен, хто слухав його, хитав головою і відходив, переконаний в божевільлі Павука.

І чим довше він розповідав про свої пригоди, тим більше всі переконувалися в його божевільлі.

З того часу Ананзе шукає шлях до чудового мирного і багатого краю, де живе Білка. Він продовжує сукати павутиння-тенета, але в них потрапляють лише одні комахи та мурашки, які нічого не знають про Білку.